

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Första Kammaren. N:o 12.

Lördagen den 8 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående ändring i villkoren för öfverlåtelse till Göteborgs stad af eganderätten till kronans andel i förra ostindiska kompaniets fastighet i nämnda stad.

Denna kongl. proposition blef härefter föredragen och på begäran bordlagd.

Justerades protokollen för den 1 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:
n:o 30, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utfärdande af stadganden om exakta mantalsbråks förvandling till och utbyte mot decimalbråk;

n:o 31, i anledning af väckt motion om skattelindring för de skatteköpta s. k. halländska kyrkohemmanen;

n:o 32, i anledning af väckt motion om inlösen till statsverket af frälseskatteräntor;

n:o 33, i anledning af väckta motioner i fråga om rätt för rust- och rotehållare att bestämma formen för soldats aflöning;

n:o 34, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor; samt

n:o 35, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens sjunde hufvudtitel.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att enligt en vid talmanskonferens träffad öfverenskommelse omröstningar jemlikt

65 § riksdagsordningen komme att anställas vid kamrarnes sammanträden lördagen den 22 i denna månad öfver de voteringspropositioner, som dessförinnan blifvit af båda kamrarne godkända.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda memorial n:o 24 och utlåtande n:o 25 samt Första Kammarens tillfälliga utskotts nämnda dag bordlagda utlåtande n:o 1.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 5 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 1, i anledning af väckta motioner om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

1 punkten.

Utskottets förslag till ändrad lydelse af § 6 riksdagsordningen.

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsordningen.*

Herr Gilljam: Ehuru egentligen endast den 6 paragrafen är föredragen, anhåller jag dock att få yttra mig öfver konstitutionsutskottets utlåtande i dess helhet och, enär jag antecknat mig såsom reservant, att få begagna tillfället att uttala de skäl, hvar på min afvikande mening stöder sig.

Utan att på något sätt vilja förneka de fördelar, som det af konstitutionsutskottet afgifna utlåtandet erbjuder, eller förringa vigten af det sorgfälliga arbete, som på detsamma blifvit nedlagdt, har jag för min del icke kunnat biträda detta förslag. Man har sagt att detsamma utmärker sig för en viss enkelhet och sin förmåga att definitivt lösa en ömtalig fråga. Dessa egenskaper äro visserligen beaktansvärda, men de måste till sitt värde företrädesvis bedömas ur ändamålsenlighetens synpunkt. Beträffande denna ändamålsenlighet har jag haft olika åsigt mot utskottet.

För det första har det icke syntts mig ändamålsenligt att göra en större afvikelse från gällande bestämmelser, än hvad nödvändigt är. Såsom bekant, grundar sig ökad representationsrätt på vissa bestämda folkmängdssiffror. Denna grundsats upptager äfven utskottet. Men det torde falla lätt i ögonen för enhver att tillämpningen är mycket olika i utskottets förslag och i riksdagsordningen. Enligt denna ligger närmast till hands, att, om antalet representanter växer, har man att höja de folkmängdssiffror, som ligga till grund för representationsrätten. En begränsning i antalet af Andra Kammarens stadsrepresentanter anser äfven jag vara synnerligen af behovet påkallad. Den fixering, hvilken utskottet nu föreslår, är visserligen en begränsning af mycket kraftig art och beskaffenhet. Men äfven vid denna fixering måste man tänka

på, om den är ändamålsenlig och motsvarande hvad som enligt riksdagsordningen må anses hafva varit af lagstiftaren åsyftadt. Det synes mig då vara ett väl våldsamt steg att en gång för alla fastslå stadsrepresentanternas antal i Andra Kammaren, och det under en period, som utmärkes utaf en snabb utveckling af städerna, såsom en reservant förra året anmärkte. Jag skall snart närmare angifva, i hvilken mån och hvarest jag för min del anser att denna begränsning bör vidtagas. Men redan nu må jag nämna, att jag ingalunda önskar den af det skälet, att jag anser landsbygdens magtställning på något sätt sväfva i fara. Jag har upprepade gånger inom utskottet framhållit, att detta vore ett fullkomligt onödigt bekymmer. Det torde snarare vara en nödvändighet att söka ställa så till, att när landsbygdens representanter faktiskt ådagalagt en betydlig ensidighet vid val af sina representanter, malsmän äfven för andra intressen måtte få så stort inflytande inom riksdagen, som tillbörligt är.

Jag har för det andra den anmärkning mot utskottet, att det gjort ändringarne i nu gällande bestämmelser mera omfattande, än hvad mig syntes nödigt. När jag har tagit dessa paragrafer, den 6 och 14, i betraktande har jag, såsom jag vid ett föregående tillfälle nämnt, kommit till den åsigten, att hvad Första Kammaren angår erfarenheten icke alls visar att någon ändring är af nöden. Det är fortfarande enligt min åsigt två ledamöter mindre i denna kammare, än det i förhållande till Andra Kammarens representantantal borde vara enligt de beräkningar, som gjordes vid införandet af den nya riksdagsordningen. Går jag till Andra Kammaren, finner jag, att ej heller der landsbygdens representantantal företer någon oroande stegring. Denna stegring har vanligen under de 23 år, som gått, inskränkt sig till blott elfva. Man har svarat mig att genom domsagornas delning antalet af landsbygdens representanter mycket hastigt kan komma att stiga. Detta argument har jag likväl alls icke kunnat godkänna. Man föreställer sig så lätt, att domsagornas delning nödvändigt innebär en ökning af antalet representanter i Andra Kammaren. Men detta är fullkomligt origtigt. Om nemligen en domsaga på mer än 40,000 invånare delas i tvenne, sänder den efter delningen likaväl som dessförinnan endast två representanter. Om jag tänker mig att två domsagor med hvardera 45,000 invånare delas i trenne, med ungefär 30,000 invånare i hvarje, så inträffar det förhållande, att då de båda odelade domsagorna sände tillsammans fyra representanter, de efter delningen blott få sända tre. Så har äfven faktiskt inträffat. Domsagornas antal var år 1861 103, nu äro de 116. Den hufvudsakligaste ökningen har egt rum efter den nya riksdagsordningens införande. Men i omedelbart samband med denna delning af domsagorna har representantantalet i Andra Kammaren enligt min åsigt ej ökats med mera än fyra, eller allra högst fem. Från detta håll synes mig således icke någon fara vara å färde. Skulle man tänka sig en större delning af domsagorna, måste väl denna delning först inträffa med de största och folkrikaste. För närvarande finnas om-

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsordningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.

(Forts.)

kring 30 domsagor med öfver 40,000 invånare. Om äfven alla dessa delades, behöfde det derfor ej blifva en enda representant mera i Andra Kammaren.

Återstår nu att se huru stadsrepresentantantalet i Andra Kammaren gestaltat sig. Ökningen i detta afseende har varit 21 — ett betydligt antal. Men ser man närmare på saken, så hafva af dessa 21 nio kommit från Stockholm, fem från Göteborg och två från Malmö, summa sexton — alla de återstående 89 städerna visa sedan 1867 ett tillägg blott af fem nya representanter. Icke kan man då säga att dessa minsta, eller dessa medelstora städer på något sätt framkallat nödvändigheten af någon begränsning. Men när man deremot börjar komma upp till de största städerna, synes mig denna nödvändighet göra sig så mycket kraftigare känbar. Naturligtvis gäller detta i främsta rummet om hufvudstaden. Folkmängden har i Stockholm sedan 1865 ökat med i medeltal 4,000 personer årligen. Derutaf är en gifven följd, att vid hvarje treårsperiod representantantalet för hufvudstaden skall ökas med minst en, stundom med två.

Detta förhållande synes mig vara en obehörig företrädesrättighet. Jag vet visserligen att det finnes personer, som ej hafva samma åsigt, men då är jag rädd för att de blanda ihop hvad som möjligen kunde medgifvas städerna såsom ett helt med hvad som egentligen blott gäller Stockholm ensamt. Man har ofta antydt, att en för stor magt lätt framkallar magtmissbruk, och jag tror att det icke är fullkomligt främmande för våra farhågor för framtiden, att äfven hufvudstaden skulle kunna genom en öfvermåttig ställning i Andra Kammaren frestas att välja på ett så ensidigt sätt, att det ej blefve för landet fördelaktigt.

Angående dessa största städer har jag den åsigten, att en ändring i nu gällande bestämmelser är nödvändig och så nödvändig, att man ej längre bör uppskjuta densamma. Redan vid 1888 års riksdag omfattade jag derfor ehuru med en väsentlig modifikation, ett förslag, som af 1887 års majriksdags konstitutionsutskott hade väckts, gående ut derpå, att den nu för städerna gällande siffran af 10,000, såsom bestämmande för rätt att sända nya representanter, skulle höjas till 15,000. Detta förslag var då åtföljdt af en reservation af tre personer inom denna kammare, hvilka yrkade ett tillägg, som gick ut derpå, att den föreslagna bestämmelsen, hvilken de i öfrigt godkände, icke skulle få retroaktiv verkan, utan att de städer, hvilka redan hade flere än en riksdagsman, skulle fortfarande få åtnjuta sin förre rätt, till dess folkmängdens hela ökning i städerna berättigade dem att sända flera representanter enligt den nya bestämmelsen. Ifrågavarande reservation försvarade jag i utskottet både 1888 och 1889 och yttrade mig äfven till förmån för densamma i kammaren. Jag har dock icke fått något understöd för min mening, och det gjorde, att när herr Alin nu framkom med en motion, som innehöll ett nytt sätt att lösa frågan, började jag att taga detta hans förslag i öfvervägande. Vid första påseendet behagade det mig icke synnerligen, det vill jag öppet erkänna.

Det syntes mig i formelt hänseende icke tilltalande. Men ju mera jag satte mig in i förslaget's innebörd och syftning, desto mera fann jag det vara egnadt att råda bot just på det ställe, der bot behöfves.

Enligt herr Alins förslag blefve ställningen för 90 af rikets 92 städer fullkomligt orubbad för närvarande och till hufvudsaklig del för en mycket lång framtid. Endast Stockholm och Göteborg skulle träffas af förändringen, Göteborg jembförelsevis mycket obetydligt, men Stockholm så mycket mer. Enligt hans förslag skulle nemligen Stockholm hädanefter få skicka 16 representanter i stället för de 23, som staden otvifvelaktigt har rättighet att sända vid den tidpunkt, då detta förslag möjligen skulle kunna blifva lag. Detta syntes mig vara ett för valdsamt tillvägagående, och i full öfverensstämmelse med min förra uppfattning sökte jag bryta udden af förslaget's för Stockholm allt för ogynnsamma konsekvenser genom att återigen påyrka ett tillägg i syfte att upphäfva det nya stadgandets retroaktiva verkan. Jag har visserligen i utskottet hört den anmärkningen framställas mot detta mitt tillägg, att det innehölle en förblandning af valrätt och enskild rätt. Jag vill ej gå in derpå. Jag har först och främst sett mig om efter en utväg att så mycket som möjligt mildra ett väntadt motstånd. Jag har vidare upptagit detta tillägg därför, att det syntes mig vara billigt, och för det tredje och förnämligast därför, att det lemnade kontinuiteten i städernas representationsrätt så ostörd som möjligt. Det är visserligen sant, att äfven enligt min reservation Stockholms representantantal skulle under en lång framtid komma att blifva alldeles oförändradt. Men jag vågar påstå, att Stockholm redan i detta afseende har en så utomordentligt gynnsam ställning, att äfven under förutsättning att Stockholm inom den tid, vi kunna öfverskåda, icke skulle komma att skicka flera än 23 ledamöter, denna stad i allt fall ej har något att klaga öfver. I det fallet hänvisar jag till den tabell, öfver atskilliga europeiska storstäders representantantal, som finnes utskottets utlatande bifogad.

Af dessa skäl har jag nu framkommit med det yrkande, jag i min reservation framställt. Jag vet både af hvad som förut under frågans behandling i utskottet yttrats och af hvad jag hört de sista dagarna, att det ej är så synnerligen många, som dela min åsigt. Det kan jag ej hjälpa. Jag har framställt min uppfattning om frågans rätta lösning och öfverlemnar åt kammaren att fälla utslaget.

För ögonblicket har jag blott att yrka afslag å utskottets förslag till ändring af 6 paragrafen.

Herr Björnstjerna: Jag kan visst icke förneka att det skulle vara önskvärdt att begränsa representantantalet i kamrarna, så att detsamma icke kommer att uppgå till en alltför hög siffra. Men jag kan deremot icke finna, att det sätt, man här har föreslagit, är lämpligt, lika litet som den tidpunkt man valt för förändringens genomförande. Utskottet har byggt sitt förslag på aritmetiska

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

grunder, och om man nöjer sig med sådana, kan ju detta förslag vara lika antagligt som många andra. Men jag har större anspråk, då det är fråga om införande af någon förändring i vårt representationssätt. Jag skulle ställa såsom främsta villkoret, att man tager i betraktande, huru denna förändrade representation kommer att verka, om det sannolika utslaget deraf blir bättre eller sämre, än för närvarande.

Hvilket är nu det största felet i vår nuvarande representation? Jag tror icke att någon, som icke svurit det partiets fana, kan neka till att den största faran, som hotar, är den öfvervägande magt, som ett parti eger i Andra Kammaren, det sätt på hvilket samma parti utöfvar denna magt och den despotism, det dervid lägger i dagen. Har nu utskottet sökt att på något sätt råda bot härför? Nej, tvärtom. Utskottet föreslår att stärka detta partis magt och inskränka motståndet mot detsamma. Har deremot någon olägenhet visat sig af städernas växande antal representanter? Jag kan icke inse det. Hafva dessa i Andra Kammaren bildat någon ring för att drifva igenom sina personliga intressen? Nej, det har ej varit fallet. Äro städernas representanter sämre, äro de mindre upplysta, mindre fosterländska, än representanterna från landsorten? Jag tror icke att någon kan påstå det. Jag vill ej förneka att det någon gång inträffat att val från en stad icke varit bland de bästa, man kunde fått. Men händer då icke sådant i landsorten? Det ligger ju eljest i sakens natur, att tillgången på lämpliga personer till riksdagsmän bör vara mycket större i städerna i proportion till folkmängden, än i landsorten, eftersom i städerna förnögenheten och bildningen äro betydligt mera koncentrerade.

En bland de förnämsta farhågorna man hyste vid representationsförändringens antagande var, att det parti, som representerats af det gamla bondeståndet, skulle blifva alltför öfvermågtigt i den nya representationen. Detta sökte man förebygga genom att gifva städerna denna företrädesrätt vid val. Jag tror att farhågorna hafva till fullo besannats. Detta parti har tagit magten i Andra Kammaren.

Mot utskottets aritmetiska beräkningar skulle jag äfven kunna hafva åtskilligt att erinra. Utskottet framställer, med beräkning på det antal ledamöter, som för närvarande utgöra riksdagen, att i Andra Kammaren skulle stadsrepresentanternas antal minskas med en och landsbygdens representanter ökas med fyra. Men i sjelfva verket komma stadsrepresentanterna nu att redan från början minskas med många flera. Ty det finnes två städer, Kristianstad och Halmstad, hvilka vid 1888 års slut hade, den förra 10,078, den sednare 10,492 invånare, och hvilka alltså äro berättigade att vid nästa val välja hvardera en riksdagsman. Göteborg hade vid samma tidpunkt 99,647 invånare, således blott några hundra mindre, än som fordrades för att berättiga denna stad att välja ännu en representant och hade säkert vid 1889 års slut långt utöfver det erforderliga antalet. Detta gör tillsammans tre. Det är sannolikt att äfven Stockholm i denna stund har en folkmängd, som gifver

hufvudstaden rätt att välja ytterligare en representant. Eskilstuna hade vid 1888 års slut 9,807 och Jönköping 19,496 invånare.

Det är mycket sannolikt, att någon af dessa städer, eller båda få rätt att välja en ny representant. Det blir således icke en representant, med hvilken städernas representantantal skulle minskas, om förslaget antagas, utan genast från början åtminstone fyra eller fem.

Dessutom har utskottet i sin jemförelse mellan det inflytande, städerna och landtmännen utöfva vid valen, icke tagit i betraktande Första Kammaren. I denna kammare finnas 12 representanter för städer, men 133 valda af landsting, och, såsom bekant, är stadsrepresentanternas inflytande inom landstingen så obetydligt, att de utöfva så godt som intet eller mycket ringa inflytande på valen af riksdagsmän. Detta borde väl också hafva tagits i betraktande. Man har sett, huru i landstingen detta samma landtmannaparti sökt tränga ut de representanter, som ej svurit dess fana, och huru landstingen allt mer och mer kommit i händerna på det parti, som herskar i Andra Kammaren.

Jag vet mycket väl, att den kanske främsta anledningen, hvarför man önskar denna förändring, utgöres af folkmängdstillväxten inom Stockholms stad. Men den fara, man kan hysa för att valen här möjligen skola utfalla alltför radikalt, minskas betydligt derigenom, att valen hädanefter skola ske kretsvis.

Utskottet åberopar såsom stöd för sitt förslag, att så är förhållandet i Norge. Jag anser detta just vara en allvarsam varning att *icke* gå in på utskottets förslag, och jag tror, att Norge varit lyckligare, om städernas representanter blifvit i tillfälle att der utöfva ett större inflytande.

Skulle någon förändring vidtagas, vore det förenadt med vida mindre fara och på allt sätt vida lämpligare att antaga herr Alins reservation, med det tillägg dertill, som herr Gilljam föreslagit. Derigenom skulle icke, i någon väsentlig mån åtminstone för den närmaste framtiden, den magt ökas, som hemmansegarepartiet utöfvar i Andra Kammaren.

Jag behöfver icke säga det, mine herrar, men detta förslag, som vi nu skola afgöra, är den viktigaste frågan, den utan allt tvifvel viktigaste frågan vid denna riksdag, ty derpå beror Sveriges framtid. Lyckligtvis sticker icke hemmansegarepartiet inom Andra Kammaren under täcke med sina önskningsar. Vi hafva dem tydligt för ögonen. Förra året väcktes af hela detta parti — det öfvervägande flertalet inom Andra Kammaren — en motion, att de millioner, som kunde komma att inflyta genom en beskattning, som till fördel för landtbrukarne lades på andra samhällsklasser, skulle användas, icke till statens behof, icke till lindring af de sålunda beskattades bördor, utan dessa millioner skulle stoppas i fickorna på hemmansegarne. Vid denna riksdag såg man den sorgliga företeelsen, att Andra Kammarens samtliga förtroendemän i statsutskottet afstyrkte de mikroskopiskt små förbättringar af vårt för svar, som Kongl. Maj:t hade äskat, och detta oaktadt Kongl. Maj:t

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)

erbjöd dessa landtmän en ganska väsentlig ekonomisk fördel i utbyte emot den obetydliga uppoffringen. Och några dagar senare antog detta parti i Andra Kammaren med stor majoritet icke allenast den gifva, som Kongl. Maj:t ville gifva dem, utan fördubblade presenten, *men* förklarade på samma gång, att det icke ville göra något till försvarets stärkande. När detta beslut blef bekant i Första Kammaren, bestämde det genast dess beslut, och det länder denna Kammare till heder, att den förkastade alla dessa eftergifter och förklarade sig icke vilja något sådant, utan att äfven försvaret stärktes. Man hotar nu visserligen med, att detta samma parti i Andra Kammaren skulle, därför att det ej fick till sin förmån en present på ett par millioner om året, afslå anslag, som det eljest skulle beviljat till arméns och flottans behof. Men det är väl ett nytt bevis på, att man icke får ytterligare öka detta partis magt och fastslå den för all framtid.

Jag yrkar afslag.

Friherre Klinekowström: Ehuru nyss uppkommen från en svår halssjukdom kan jag ej neka mig nöjet att ändå pröfva på min stackars strupes tillstånd för att ingå i svaromål rörande den vigtiga fråga, som nu föreligger. Den sista ärade talaren har synt mig hysa en mycket ljum tillgifvenhet för det stora parti inom Andra Kammaren, som benämnes landtmannapartiet. Då jag icke vet om detta parti i denna kammare har någon vän, som uppträder till dess försvar, så ber jag att få göra det, emedan jag räknar det för en stor ära att tillhöra detta parti. Och att detta parti är fosterländskt och främst afser det gemensamma fäderneslandets intressen, därför har jag många bevis, hvilka jag dock för närvarande anser onödigt att nämna. Herr Björnstjerna har behagat framställa åtskilliga exempel — troligen anser han dem äfven för ojäfaktiga bevis — på en egennyttia och sjelfviskhet, som detta stora Andra Kammare-parti, hvilket dock här i kammaren, mine herrar, räknar mellan 30 och 40 tillgifna anhängare, skulle hafva bevisat i åtskilliga för fäderneslandet vigtiga frågor. Jag beklagar att herr Björnstjerna icke haft fullkomligt reda på de motiv, som föranlett åtskilliga beslut, som kanske varit för honom obehagliga i afseende på hans sätt att betrakta fäderneslandets angelägenheter. Men, mine herrar, dessa motiv hafva varit väl genomtänkta och mycket befogade. Hvad försvaret beträffar, kan jag försäkra, att så vida Kongl. Maj:t framkomme med en sammanträngd *plan*, innehållande *grunderna* för försvarets omdaning med bibehållande — märken väl! — af den indelta armén såsom stam för beväringssmanskabet, och i sammanhang dermed — ty dermed måste sammanhänga — afskrifning af grundskatterna och indelningsverkets bördor, och en sådan sammanträngd plan framlades till diskussion och öfverläggning inom kamrarne, då är jag öfvertygad om att Riksdagen skulle antaga den. Och först sedan en sådan sammanträngd plan blifvit antagen, först då kan försvarsfrågan sakrikt i sina detaljer behandlas. Men Kongl. Maj:t har i

denna så viktiga fråga gått en annan väg. Kongl. Maj:t har trott att på de partiella förbättringarnes väg bitvis skulle kunna vinnas tillräckligt för försvarets tillgodoseende. Hela denna åsigt af icke en, utan många framledna regeringar i Sverige är alldeles grundfalsk; och så fosterlandsvän jag är och så mycket jag anser mig första dessa fragor — ty jag har under 30 år sysselsatt mig med militära angelägenheter — skall jag för min del ständigt kasta mig emot dessa *partiella* förbättringar, till dess vi lyckats få en så beskaffad plan, innehållande grunder för försvaret, hvarpå sedan detaljerade utarbetningar kunde med skäl byggas. Men innan dess bygger regeringen på lösan sand och får tacka sig sjelf för att dess byggnader blifva af oppositionen bortblåsta.

Hvad nu den här föreliggande frågan beträffar, får jag nämna, att den bot för en mängd oegentligheter, som herr Gilljam trott sig kunna ernå med sin reservation, om den blir antagen, tror jag är föfång att astadkomma. Utskottet har verkligen på ett berömvärdt sätt — det vill jag i förbigående säga — utredt denna fråga och genom det tabellverk, som åtföljer betänkandet, gjort sig mycket förtjent hos alla, som intressera sig för frågan och icke haft tillfälle att så djupt studera den. Men utskottet har likväl bortglömt åtskilliga viktiga saker, som synas mig höra till denna fråga. Hvad Stockholm beträffar, så veta vi alla, att denna stad skickar till Första Kammaren 7 och till Andra Kammaren 22, summa 29 representanter. Men dermed slutar ingalunda Stockholms kommuns stora inflytande på Riksdagens angelägenheter. Om vi taga förteckningen på ledamöterna i denna kammare och genomläsa den, skola vi finna att, oberäknadt de 7 af staden valda ledamöterna, sitta i denna kammare två och tjugu personer, som tillhöra Stockholms kommun, mantals- och skattskrifna här. Större, jag vågar säga allra största delen af våra högre embets- och tjänstemän! Desse, mine herrar, atnjuta stora aflöningar för sina respektive tjänster, gaende ända uppifran 24,000 kronor och hela raden uteder ned till 5—6,000 kronor. De hafva fri inqvartering, det är för dem ett angenämt passe-temps att sitta här och sköta Riksdagens och på samma gång sitt embetes angelägenheter, och många exempel, icke ett utan flera, finnas derpå, att höga embetsmän tagit upp sina embetsexpeditioner, genomläst dem och undertecknat dem på riksdagens bord. Det är ju icke grundlagsvidrigt, men jag tror, att hvar sak bör skötas för sig. Och jag tror, att der borde Riksdagens konstitutionsutskott hafva sökt »bot för sot», såsom ordspråket säger. Är det möjligt? Ja, visserligen. En mycket enkel åtgärd finnes, att förekomma detta oskick, och det vore, att embetsmän och tjänstemän, som hade lyckan att genom menigheters förtroende väljas till ledamöter af denna kammare, helt enkelt förpliktades att afstå, under den tid de voro riksdagsmän, sina respektive aflöningar, men i stället af Riksdagen godtgjordes på passande sätt för möda och arbete i kammaren. Ty det är orimligt, mine herrar, att här sitta icke en, utan tio-, tjugu-, tretiotal personer, som hafva höga aflöningar af staten, när vi andra fattiga

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsordningen.
(Forts.)

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

landtmän sitta här för ingenting och göra stora uppoffringar för vårt riksdagsmannakall genom att skilja oss från våra affärer på landet och ofta från familjen, som man i brist på tillgångar icke kan taga hit upp, och derigenom nödgas lefva såsom ungarl samt får ingen ersättning. På det viset räknar emellertid Stockholms kommun genom medelbara val inom kommuner 51 personer, som deltaga i Riksdagens förhandlingar och der ega rösträtt. De utgöra ungefär $\frac{1}{7}$ af samtliga riksdagsmännens antal. Stockholms kommun har, såsom herrarne veta, ungefär 232,000 invånare, och vid jemförelse med hela landet skulle de utgöra ungefär $\frac{1}{20}$ af befolkningen i sin helhet. Nu har Stockholms kommun, på sätt jag nyss anført, $\frac{1}{7}$ af besluten i sin hand inom Riksdagen. Detta är vida farligare än de 22 eller 23 ledamöterna i Andra Kammaren och de 7 eller 8, som Stockholms kommun inom den närmaste framtiden komme att välja.

Den andra anmärkningen, som mig synes hafva blifvit upptagen af den siste ärade talaren, ehuru han icke heller der gjorde sig fullt reda för orsaken dertill, afsåg, att ett parti, landtmannapartiet, kunde hafva en sådan öfvermagt öfver alla andra. Det ligger i författningens bristfällighet, men icke i något annat. När nu konstitutionsutskottet egde att bestämma ett förändradt antal ledamöter inom kamrarne, hvarför skulle då Första Kammaren likasom vid denna grundlags stiftande 1865 eller 1866 ligga under den Andra Kammaren med ett mindre antal representanter? Det står likvisst i riksdagsordningen, att »svenska folket representeras af Riksdagen, fördelad i två kamrar, den första och den andra, hvilka i alla frågor hafva lika behörighet och myndighet». Visserligen är denna såsom många af grundlagens utlåtelse högst sväfvande och svärbegriplig; men »lika behörighet och myndighet», det är åtminstone för menige mans förståndsuppfattning, att båda kamrarne skola hafva lika rätt och samma pligt vid beslutens fattande. Så är dock icke nu förhållandet. Vi hafva de s. k. *gemensamma voteringarne*, som omfatta de, med undantag af lagstiftarekallet, kanske viktigaste funktioner inom Riksdagen, nemligen bestämmandet af hela riksstaten, bevillingens beskaffenhet och belopp, bestämmande öfver riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning. Alla dessa högst viktiga frågor afgöras, derest kamrarne äro af olika åsigt, genom gemensamma voteringar. Hvarför har icke konstitutionsutskottet här sökt att medla och åstadkomma en rättelse, som jag anser vara vida nödigare, nyttigare och vida mer möjlig att verkställa än alla de förslag, som nu föreligga till kamrarnes behandling? Jag vill endast visa, huru illa det står till i det fallet.

Första Kammaren har nu, 1890, 145 ledamöter, och Andra Kam-maren 222. Det gör tillsammans 367 ledamöter. Derifrån afgå 2 talmän; då återstå 365 ledamöter, hvaraf hälften är 183. Andra Kammarens 222 röster minskas vid gemensamma voteringar med 2 röster, nemligen talmannens och den aflagda förseglade sedeln. Så-ledes uppträder Andra Kammaren med 220 röster mot Första Kam-marens 144, under förutsättning, att båda kamrarne äro kompletta,

och man kan ju icke grunda en så beskaffad uppgift på annat än en sådan förutsättning; huru många äro frånvarande eller sjuka, det är omöjligt att på förhand säga. Således har Andra Kammaren vid gemensamma voteringar en absolut öfvervigt öfver Första Kammararen af 76 röster, om båda kamrarne hvar för sig hålla tillsammans i en fråga. Andra Kammaren kan således afstå 37 röster, som gå öfver på Första Kammarens åsigt, men slår ändå Första Kammararen i den gemensamma voteringen. Men enligt den erfarenhet, som hvar och en vunnit, hvilken något deltagit i riksdagsgöromålen, är icke partifördelningen inom kamrarne vid gemensamma voteringar sådan, som nu nämnts. Här finnas, såsom nyss nämndes, mellan 30 och 40 personer, hvilka, i synnerhet i fråga om sparsamhet, hålla med Andra Kammarens majoritet, och det gör, att Första Kammararen vid de allra flesta gemensamma voteringar — herrarne komma nog till erfarenhet derom å nyo — kommer att blifva slagen och förlora allt inflytande på dessa viktiga frågor, som afgöras genom gemensam votering. Är detta rätt och billigt? Nej. Jag räknar mig visserligen till dem, som vanligtvis afgöra de gemensamma voteringarne inom Riksdagen, men jag kan icke neka, att när det är fråga om att stifta en grundlag, eller att förändra en sådan, vill jag, så vidt möjligt är, höja mig öfver partierna och skipa at alla lika rätt.

Kan nu detta skriande missförhållande ändras till ett bättre och till rättvisa mot båda kamrarne? Visserligen, det vore icke svårt; medlen äro många. Jag skall uppgifva ett, som jag anser vara riktigt, och det vore, att vid gemensamma voteringar hvarje kammare, likasom det sker vid utseende t. ex. af riksbankens och riksgäldskontorets fullmäktige, väljer lika många ledamöter och dessa sedan sammanträda och afgöra de gemensamma voteringarne. På det viset hade hvarje kammare samma rätt i frågor af en så ofantlig vikt, och Första Kammararen skulle icke hafva den smärt samma erfarenheten att ständigt blifva slagen i dessa frågor.

Det är egentligen de två anmärkningar, jag vid frågan haft att göra. Hvad det föreliggande förslaget beträffar, så finner jag det visserligen hafva sina fel och brister, men då här i dag icke blir fråga om att definitivt afgöra frågan, utan endast om att låta den få hvila till nästa riksdag, så vill jag, för min del, förklara, att jag ämnar rösta för bifall till utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Då jag är en af de få stadsrepresentanterna i kammaren, hoppas jag, att kammaren icke anser det alltför besynnerligt, att jag har tagit mig friheten begära ordet i förevarande fråga. Vid granskning af utskottets betänkande finner man, hvilken stor vikt utskottet lägger vid det förhållandet, att oaktadt stadsrepresentanternas antal i Andra Kammararen uppgår till omkring en tredjedel af densamma; man dock i följd af den växande folkmängden i städerna, icke kan hoppas, att sagda proportion skall blifva permanent. Utskottet anser antagligt, att stadsrepresentanternas antal, likasom hittills, allt fort skall tillväxa; och det är för att afklippa denna tillväxt, som utskottet nu åter framlagt sitt reduk-

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.

(Forts.)

tionsförslag. Jag ber emellertid att, likasom en föregående talare, få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att det väl icke är proportionen i sagda afseende inom blott Andra Kammaren, som härvid bör beaktas, utan inom Riksdagen i dess helhet; och då Första Kammar-
aren icke har mer än tolf stadsrepresentanter, så torde det förhållan-
det, att Andra Kammarens representantantal för städerna så smaning-
om tillväxer, icke i och för sig utgöra något så synnerligen afskräc-
kande. Den talare, som hade ordet näst före mig, har väl gjort sig
besvär att uträkna, huru många af Första Kammarens ledamöter äro
bosatta i Stockholm, och jag har icke för afsigt att på minsta vis
opponera mig mot denna uträkning; men jag anser mig böra påpeka,
att vi hafva grundlagsstadganden i afseende a boningsorten i fråga
om Andra men *icke* i fråga om Första Kammar- och att vid af-
görandet af ett så betydelsefullt ärende som det ifrågavarande,
man icke bör låta sig bestämma af så tillfälliga förhållanden, som
hvarest representanterna i Första Kammar- nu äro bosatta. Bonings-
orten kan ofta förändras, och jag tror, att ett mindre antal af Första
kammarens ledamöter nu är boende i stad än hvad förut varit fallet
samt att den aritmetiska premiss, som den ärade talaren framlagt,
skulle hafva bevisat mera med afseende på det påstadda Stockholms-
inflytandet, om den avägragts för 10, 15 eller 20 år sedan. Det
är dock valmännen i rikets landsting fullkomligt obetaget att välja
de personer, som de anse bäst representera landets och deras egna
intressen, alldeles oberoende af deras bostadsort; och dermed är
också erkänt, att det står landstingen i orterna fullkomligt fritt att
så tillämpa denna sin rätt, att hit i Första Kammar- icke kommer
en enda stadsbo utöfver de 12 af städerna valde representanterna.

Jag har särskildt mast fästa mig vid den betydelse, som ut-
skottet i sitt betänkande har lagt vid hufvudtalet. Det är på grund
af hufvudtalet, som utskottet finner landsbygdens anspråk att ega
en öfvervägande del i representationen befogadt, — således på den
större folkmängd, landsbygden har att uppvisa. Jag ber att få
erinra, att detta icke kan vara en riktig uppfattning; den är alltför
individualistisk. För min del anser jag, att det icke är individerna,
som skola representeras, utan samhällsintressena; om Per eller Pål
äro representerade, det har ingen betydelse, men desto större vikt
ligger det vid att de stora samhällsintressena i hela sin rika mång-
fald inom representationen företrädas. Det tillhör således ett sundt
samhällsskick, att dessa samhällsintressen så jemnt representeras
inom Riksdagen, att icke *ett* af dem kan göra sig gällande på de
öfrigas bekostnad. Man måste avvägringarna en viss jemnvigt dem
emellan. Det är hufvudvilkoret för samhällets lugna och sunda
utveckling. Nu kan väl icke någon påstå, att icke landsbygden
under lång tid genom sina val visat, att det är ett synnerligen en-
formigt samhällsintresse, som der förefinnes; jag lemnar derhän om
det faktiskt är så, men jag påstår, att det har af valen visat sig,
som om det vore det, under det att deremot städernas val visat ett
mycket större beaktande af nödvändigheten att representera de olika
samhällsintressena. Från Sveriges städer hafva till Andra Kammar-

skickats personer, representerande *alla* intressen, under det att vid valen å landsbygden egentligen blott *ett enda* intresse vunnit erkännande. Det är deri faran ligger, och det är den, vi skola söka motarbeta. Det sker dock icke på det sätt, som utskottet föreslagit. Den större koncentring af samhällsintressen, som finnes i städerna, gör att, enligt mitt förmenande, det är en synnerligen stor fördel att vår riksdagsordning, med den stigande utveckling, städerna vinna, också medgifver dem en stigande betydelse inom representationen.

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsordningen.
(Forts.)*

Jag vet icke, hvad herrarne skulle vilja svara på den fråga, herr Björnstjerna gjorde: hvad stadsrepresentanterna egentligen gjort för ondt? Hvilken skada har väl uppstått i följd af den ojemna proportion, om hvilken man så mycket talar och hvilken förefinnes mellan landsbygdens och städernas representationsrätt? Jag har i många år varit en af de nu 76 stadsrepresentanterna inom Riksdagens Andra Kammare, och det skulle verkligen vara skrymteri, om jag sade, att jag icke visste, hvaruti Andra Kammarens majoritet anser olägenheten af stadsrepresentanternas tillväxt i antal bestå. Den ligger, enligt sagda majoritets uppfattning, helt enkelt deruti, att det genom dessa stadsrepresentanters bistånd någon gång lyckats Första Kammaren att göra sin åsigt gällande vid kamrarnes gemensamma voteringar. Om nu ock detta förhållande kan för Andra Kammarens majoritet vara en verklig olägenhet, hvars fortsatta förekomst de naturligt nog kunna vilja förhindra, skulle det dock högligen förundra mig, om Första Kammaren häri skulle finna en anledning att deltaga i ett beslut, som tydligen dikteras af Andra Kammarens intresse i fullkomlig *motsats* mot Första Kammarens. Ty denna senare har verkligen i detta fall ett eget intresse att bevaka. Den står i en lika ställning med stadsrepresentanterna i Andra Kammaren deri, att den just såsom dessa representerar de skiftande samhällsintressena i vida högre grad än Andra Kammarens majoritet; och häraf blir ock en följd, att dessa stadsrepresentanter, enligt hvad känt är, oftast i uppfattningar och åsikter närmast öfverensstämma med Första Kammaren. Det torde då icke kunna anses politiskt klokt, att denna kammare godkänner ett emot städernas valrätt rigtadt förslag.

Om jag nu än med afseende å omständigheterna icke skulle hafva så synnerligen emot att instämma i det förslag, som herr Gilljam framlagt, vågar jag dock fråga, huru vida vi, derest vi godkänna detta, verkligen ock skänkt behörig uppmärksamhet åt grundlagens stadgande, att den icke bör och icke får förändras i andra fall, än då det visar sig *högst* nödigt och nyttigt. Kunna vi verkligen säga, att det är *så högst nödigt och nyttigt* att förändra grundlagen för att förekomma, att icke Riksdagen i framtiden skall besvärås af några flere representanter från Göteborg och Stockholm, än hvad den nu har? Jag kan för min del icke finna det — och det bör kanske icke förtänkas mig! En särskild anledning har jag att hoppas, det åtminstone en af kammarens ledamöter med mig instämmer i den åsigten, då han nemligen nyss yttrade, att han

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

för sin del ansåge landstingens vana att i Första Kammaren invälja så många stockholmare innebära den egentliga fara, hvars aflägsnande Riksdagen borde beakta, under det han deremot icke fann de direkt från städerna valde ledamöternas tillökning vara något att tala om.

Ett gammalt ordspråk säger, att den, som gräfvit en grop åt andra, faller ofta själf deri. Vid denna frågas behandling har Första Kammaren för visso en alldeles särskild anledning att påminna sig det rönet. Det är åtminstone *min* lifliga öfvertygelse, att om Första Kammaren bifaller den grundlagsändring, som här föreslagits, skall den visserligen derigenom gräfvit en grop åt stadsrepresentanterna i Andra Kammaren, men den, som först skall komma att falla deri, det torde bli Första Kammaren själf.

Jag yrkar afslag.

Herr vice talmannen: Det är oss alla väl bekant, att den fråga, som nu föreligger, har utgått från uppfattningen, att de stora städernas representantantal växt alltför hastigt efter de grunder, som för närvarande gälla uti riksdagsordningen, hvilken efter all sannolikhet utgick från den förutsättningen, att dessa stora städer icke skulle vinna en så hastig tillväxt, som erfarenheten visat, att de sedermera gjort. Men att från en så speciel fråga komma till en sådan omfattande förändring, som konstitutionsutskottet här föreslagit, dertill synes det mig icke föreligga något skäl. Att, såsom konstitutionsutskottet föreslår, fixera representanternas antal en gång för alla strider helt och hållet mot de grunder, hvilka den nuvarande riksdagsordningen fastställt för förhållandet emellan befolkningens och representanternas antal, ett rörligt förhållande, hvilket lika litet, som de grundsatser, hvilka riksdagsordningen för öfrigt innehåller, enligt mitt förmenande böra öfvergifvas. Införandet af denna nya riksdagsordning var en mycket för stor, mycket för vigtig åtgärd, för att vi icke skola söka att åt de grunder, på hvilka den var baserad, eller dess hufvudsakliga bestämmelser, gifva ålderns helgd så mycket det i våra dagar möjligen kan ske. Jag ser i detta skäl, som äfven framhållits af reservanterna, redan en alldeles tillräcklig anledning att afslå den nu föreslagna förändringen i riksdagsordningen, för att sedermera specielt sysselsätta sig med den mindre omfattande frågan, eller regleringen af stadsrepresentanternas antal särskildt. Det synes mig äfven vara alldeles uppenbart, att en sådan bestämmelse, som att fixera antalet representanter mellan båda kamrarna, mellan städerna och landsbygden i Andra Kammaren, är synnerligen utsatt för att i framtiden blifva oegentlig och oriktig, då det visserligen icke finnes någon anledning att antaga, att landsbygden och städerna i samma proportion skola ökas i befolkning. Det finnes andra länder, der ett sådant fixerat förhållande förekommer, och drifves ändå mycket längre — de stora olägenheterna deraf ligga i öppen dag. Under sådant förhållande kan jag icke annat än yrka afslag å den nu föreliggande punkten.

Herr Bergius: I fråga om rättigheten att utse riksdagsmän i Andra Kammaren innehåller, såsom bekant, vår nu gällande riksdagsordning mycket olika grunder för land och stad. För landet är hufvudregeln, att hvarje domsaga utser en riksdagsman; folkmängden är af underordnad betydelse och inverkar endast i det fall, att en domsaga har mer än 40,000 invånare, då den utser två riksdagsmän. Befolkningen på landet har sedan 1867 stigit med omkring 272,000 personer. Antalet riksdagsmän i Andra Kammaren har ökat med 11, hvaraf ungefär 5 tillkommit i följd af domsagors delning, de öfriga i följd af ökad folkmängd.

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsordningen.
(Forts.)*

I städerna åter är folkmängden hufvudsakligen bestämmande. Dessa olika grunder, i förening dermed, att folkmängden hastigt stigit i städerna, har gjort, att städerna nu hafva kommit i åtnjutande af en mycket större representationsrätt, i förhållande till landet, än de egde 1867 och, efter mitt förmenande åtminstone, en större representationsrätt än som vid riksdagsordningens antagande var åsyftad eller ens förutsedd. Jag skall i det afseendet bedja att få nämna, att justitieministerns anförande till statsrådsprotokollet den 5 januari 1863, då den nya riksdagsordningen föredrogs, heter det beträffande sammansättningen af Andra Kammaren: »I afseende å antalsförhållandet mellan landets och städernas representanter är antagen enahanda grund, som följts vid landstingens bildande, så att en folkmängd af 20,000 på landet och 10,000 i stad skulle berättiga att till denna kammare sända en representant.» Det beräknades af justitieministern, att till Andra Kammaren skulle sändas för landet 130 och för städerna 50 riksdagsmän. Denna beräkning grundades på folkmängdsförhållandena 1861. Vid de första val, som skedde, och som grundades på folkmängdsförhållandena 1865, stälde sig förhållandet något fördelaktigare för städerna. Till 1867 års riksdag utsågos nemligen för landet 135 och för städerna 55 riksdagsmän i Andra Kammaren. Det var 28,95 procent, som städerna då valde af hela antalet eller något mer än $\frac{2}{7}$.

Med tillämpning af 1888 års folkmängdsförhållanden skulle i Andra Kammaren utses 146 representanter för landet och 79 för städerna. Således skulle städerna af hela antalet utse 35,12 procent eller icke obetydligt mera än $\frac{1}{3}$. Af dessa 79 riksdagsmän skulle på Stockholm komma 23, och ifall herrarne hafva sett den sista af de tabeller, som äro bilagda utskottets betänkande, så hafva herrarne funnit, att Stockholm i förhållande till sin folkmängd, jemförd med hela rikets, i fråga om representanternas antal har ett betydligt större inflytande, än någon af de stora städer i Europa, som stå omnämnda i denna tabell. Den tillökning i städernas representationsrätt, som hos oss egt rum, har, såsom redan blifvit nämndt, företrädesvis tillgodokommit de större städerna, hvilket beror derpå, att folkmängden i en stor stad verkar relativt mycket hastigare i fråga om rättigheten att utse ännu en representant, än folkmängden i en mindre stad. Vid de sista allmänna valen utsågs i Stockholm en riksdagsman på 10,139 invånare, i Göteborg en på 10,312 invånare, i Malmö en på 10,337 invånare och i de

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.

(Forts.)

öfriga städerna en på 11,321 invånare. I städerna i allmänhet utsågs en på 10,860 invånare och på landsbygden en på 26,166 invånare. Detta är således en helt annan proportion, än justitieministern i sitt anförande till statsrådsprotokollet ansåg böra antagas. Det synes mig vara alldeles påtagligt, att en förändring i nu gällande stadganden är nödvändig, så vida icke städernas företrädesrätt skall växa i en sådan proportion, som icke kan vara lämplig eller billig.

Man säger visserligen att vid bestämmande af det antal riksdagsmän, som bör utses, hänsyn icke uteslutande bör tagas till folkmängden, utan äfven dertill, att i städerna finnas mera betydande och olikartade intressen än på landet. Det vill jag icke förneka, men äfven om hänsyn toges till detta förhållande, tror jag, att städerna redan fått alltför stor betydelse i representationen. För öfrigt får man icke heller glömma, att på senare tider äfven på landet uppstått en ganska betydande industriell verksamhet.

Af de förslag, som nu blifvit väckta, har det, som framlades af konstitutionsutskottet 1887, blifvit upptaget af en motionär i Andra Kammaren. Det innehåller den förändringen, att städer, som hafva 10,000 invånare eller mer, skulle utse en riksdagsman för 10,000 invånare och sedermera en för hvarje fullt tal af 15,000. Det skulle verka en nedsättning i riksdagsmännens antal af 13 och skulle drabba endast de städer, som hade mer än 20,000 invånare. Det är ett förslag, som jag för min del tycker hafva ganska mycket för sig, och jag skulle gerna kunna biträda det, i fall det hade någon utsigt att gå igenom. Men efter hvad som visat sig, kan det sannolikt icke här vinna pluralitet.

Hvad åter angår det tilläggsstadgande, som vid 1887 års riksdag beslöts af Första Kammaren och som nu också framlagts i väckt motion, går det derpå ut, att städer, som hafva 20,000 invånare eller mer, skulle fortfarande bibehållas vid den representationsrätt, de nu ega. Jag anser för min del, att detta stadgande icke är riktigt eller lämpligt. Det likställer politiska rättigheter med privaträttigheter, hvilket icke torde vara i sin ordning. Det leder också till den oegentligheten, att åtskilliga städer få under en längre framtid bibehållas vid en större representationsrätt, än som enligt förslaget ansetts tillkomma desamma. Det leder äfven till den oegentligheten, att städer med lika folkmängd få framdeles olika representationsrätt, beroende endast på den tillfälligheten, att en stad vid 1889 års slut hade större folkmängd än de andra.

Hvad åter angår herr Alins motion, så verkar den ju icke någon förändring beträffande andra städer än de, som hafva större folkmängd än 60,000. Det medför sålunda nedsättning endast för Stockholm och Göteborg. Det är nu visserligen sant, att det är de största städerna, som nu äro företrädesvis gynnade, och således synes förslaget ur denna synpunkt vara lämpligt, men då detta förslag lemnar alldeles oberörda de städer, som hafva mindre invånareantal än 60,000, kan det icke hindra, att antalet stadsrepresentanter i framtiden kommer att fortfarande ökas.

Utskottets förslag är åter byggt derpå, att antalet representanter skall fixeras för hela representationen, för Första Kammaren och för Andra Kammaren och inom Andra Kammaren särskildt för landet och särskildt för städerna. Enligt detta förslag skola utses i Första Kammaren 150 ledamöter och i Andra Kammaren 225 ledamöter, deraf 150 för landsbygden och 75 för städerna. Den nuvarande proportionen mellan Första Kammaren och Andra Kammaren är i förslaget i det allra närmaste bibehållen, och proportionen i Andra Kammaren mellan land och stad är också hufvudsakligen bibehållen. Af det nuvarande antalet skulle städerna mista en och landet skulle få sitt antal ökad med fyra; de större städernas representantantal skulle minskas med fem, hvaraf fyra skulle komma de mindre städerna till godo. Det är således en mycket obetydlig rubbning, och den förändring som sker, kommer att ske i rätt riktning; de mindre städerna få en fördel på de störres bekostnad.

Det är egentligen två anmärkningar mot detta förslag, som jag nu skall sysselsätta mig med. Den ena är den, att man säger, att om städernas folkmängd ökas så, att den tillsammans kommer att öfverstiga $\frac{1}{3}$ af landets hela folkmängd, så är detta förslag alldeles origtigt. Det är nu icke någon utsigt till, att det skall ske på lång tid; och att gifva särskilda stadganden för något, som i framtiden efter 40 eller 50 år möjligen kan inträffa, synes icke vara lämpligt. Städernas folkmängd är för närvarande mellan 17 och 18 procent af hela rikets folkmängd.

Vidare har anmärkts, att de större städerna skulle i framtiden få alltför mycket inflytande gent emot de mindre, därför att man antager att folkmängden i de större städerna skall ökas i större proportion än i de mindre. Jag tror emellertid icke, att man har någon bestämd anledning att antaga något sådant. Om förslaget tillämpats, skulle Stockholm 1866 hafva på grund af 1865 års folkmängd utsett samma antal representanter som nu på grund af 1888 års folkmängd nemligen 20, och under en period sedan 1866, nemligen från 1881 till 1885, har visserligen Stockholms folkmängd ökats i betydligt större proportion än de öfriga städernas, men det berodde derpå, att då var det en alldeles ovanligt stor inflyttning till Stockholm. Deremot har under de öfriga perioderna från 1866 till 1885 landsortsstädernas folkmängd ökats i större proportion än Stockholms folkmängd. Detta förslag, som nu är framlagdt, synes mig vara med billighet öfverensstämmande, det utgår hufvudsakligen från de nuvarande förhållandena, saken blir definitivt ordnad för en längre framtid, och för min del skulle jag tro, att det vore politiskt klokt att antaga detsamma.

Jag får således yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Leijonhufvud, Broder Abraham: De af herrarne, som voro med den tid då representationsförslaget genomfördes, minnas nog, att då uppställes åtskilliga grunder för detta förslag, bland dessa äfven bibehållandet af ständsvalen med införande af ett par nya stånd.

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)

Vidare voro åtskilliga förslag grundade på klassval. Emot dessa anmärktes af dem, som ifrade för att få fram det nya representationsförslaget, att stånden voro föräldrade och att klasserna borde försvinna. Det nya förslagens syfte och mål vore alldeles icke att uppdraga någon gräns mellan stad och land, utan detsamma hvilade på hvad man kallade allmänna val. Alla klasser skulle försvinna, och svenska folket blifva ett folk. Ingen skulle hafva några särskilda intressen att representera. Hvar och en skulle endast tänka på att få den bästa vald, och det fans intet tvifvel om, att icke äfven på landsbygden de intelligentaste och i andra afseenden mest lämpliga representanter skulle blifva valde. — Herrarne veta nogsammt huru detta slagit ut. Bland de missräkningar, som skett, är detta visst icke den minsta, och de, som blifvit mest lurade på representationsförändringen, äro stadsrepresentanterna. Jag har träffat många sådana, som gjort sig löjlige öfver, huru de handlade bakvänt och oförståndigt, då de gingo upp, klädda i hvita halsdukar, och ropade ja till en förändring, som ett par år senare skulle helt och hållet kasta bort dem sjelfva.

Det är nu alldeles icke fråga om att göra upp ett rationellt aritmetiskt förslag, utan ett förslag, som är nyttigt. När vi nu alla måste erkänna att denna beräkning, att klassintressena skulle försvinna och uppgå i de allmänna, visat sig oriktig, är det väl icke skäl att göra något, som ytterligare skall stärka det enda enskilda intresse, som koncentrerat sig till stor magt i samhället. Jag påstår, att det är omöjligt att framvisa, det stadsrepresentanterna hafva något gemensamt intresse, om man icke räknar sådana småsaker, som fördelningen af bränvinsmedlen och dylikt. Jag har sjelf suttit nio år på stockholmsbänken i Andra Kammaren, och jag försäkrar, att der funnos representanter för alla klasser: arbetare, köpmän, embetsmän, militärer o. s. v. Det var så, man förestälde sig att representationen skulle blifva sammansatt enligt det nya förslaget, och meningen var icke att $\frac{3}{4}$ af Andra Kammaren skulle väljas uteslutande ur gamla bondeståndet. Det är därför jag icke kan gå in på denna förändring, genom hvilken man endast för den aritmetiska siffrans skull än mera skall stärka detta intresse. Detta är för mig ett afgörande skäl att rösta mot utskottets förslag.

Herr Claëson: Det är ingalunda min mening att här hålla något föredrag, så mycket mindre, som jag förut varit i tillfälle att uttala mig i frågan, och de åsigter jag hyllar blifvit i dag på ett synnerligen förtjenstfullt sätt framställda af flere föregående talare. Jag har endast velat för kammaren framhålla en kort och enkel logisk sats, den nemligen att, för att ett förslag skall kunna bifallas, fordras att den förutsättning, som utgör grunden för förslaget, är riktig. Jag påstår nu, att den förutsättning, hvarpå konstitutionsutskottet har grundat sitt förslag, icke endast icke är riktig, utan på det mest uppenbara sätt vederlägges af verkligheten. För att visa detta vill jag framtaga den af det stora skalet af för-

tjenstfullt statistiskt materiel, som innehålles i utskottets betänkande, inneslutna lilla kärnan. Utskottet yttrar sig så: »Vid innevarande riksdag består Andra Kammaren af 76 af städerna och 146 af landet valde riksdagsmän. Sedan städerna erhållit ett så stort antal representanter och då dessa utgöra omkring $\frac{1}{3}$ -del af hela antalet riksdagsmän inom Andra Kammaren, synes numera å ena sidan tillräcklig möjlighet finnas för de olika i städerna koncentrerade intressena att blifva representerade, och å andra sidan den fara vara försvunnen, som låg deri, att städerna, såsom för svagt representerade, ej skulle kunna utöfva tillbörligt inflytande inom representationen. Men är detta fallet, så förefinnes ej vidare den grund, som riksdagsordningen hade, att bereda städerna en företrädesvis stor representationsrätt.» Finnas verkligen många inom denna kammare, som anse, att den fara är försvunnen, som låg och ligger deri, att städerna, såsom för svagt representerade, icke skulle kunna utöfva tillbörligt inflytande inom representationen? Denna förutsättning motsäges, såvidt jag kan finna, på det bestämdaste sätt af utfallet af utskottsvalen inom Andra Kammaren, af utfallet derstädes af en mängd andra frågor och framför allt af den vanligaste utgången af de viktiga frågor, som röra ett väl behöfligt stärkande af vårt försvarsväsende och som afgöras genom gemensam votering. Just vid dessa frågor är det af högsta vikt att regeringen har ett fast stöd i representationen. Erfarenheten under lång tid har visat, att detta stöd endast finnes i Första Kammarens majoritet i förening med Andra Kammarens minoritet. I samma mån Andra Kammarens minoritet försvagas, blir det allt svårare för regeringen att erhålla något nytt anslag på fjerde och femte hufvudtitlarna, och i samma mån minoriteten i Andra Kammaren tillväxer, ökas utsigten för regeringen och Första Kammaren att segra i sådana frågor. Jag tror, att det är mycket oklokt att icke endast taga bort möjligheten att få ett bättre, utan att äfven göra det nuvarande mindre goda ännu sämre. På denna grund kan jag icke vara med om utskottets betänkande och på samma grund kan jag icke vara med om herr Alins förslag, hvilket, ehuru det för framtiden icke ställer sig så ogynnsamt som utskottets, för den närmaste tiden än mera försämrar ställningen.

Lika med en föregående talare, herr Gilljam, anser jag dock, att de största stadssamhälleas representationsrätt icke bör framgent få tillväxa i samma proportion som nu är den tillförsäkrad, och jag anser hans förslag så moderat, att, om kammaren enade sig derom, jag gerna skulle biträda detsamma; men jag kan heller icke betrakta såsom någon olycka, att regleringen af detta missförhållande icke sker nu, och jag skall därför gerna finna mig i ett afslag. Jag gör därför för egen del icke något yrkande.

Herr Alin: Jag skulle kunna inskränka mig till att i hufvudsak instämma med herr Gilljam utom med afseende på en punkt, men vill dock, då den åsigt, som representeras af honom och mig, icke eljest synes här hafva några egentliga målsmän, yttra några ord.

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Här har talats om, hvad som i förevarande fall skulle, med afseende å den ställning som ett särskildt intresse för närvarande intager inom representationen, vara politiskt klokast att göra. Å ena sidan säger man, att man bör hålla på den ställning städerna hafva och icke göra någon eftergift med afseende på det ökade inflytande, de kunna erhålla; ty städerna äro den enda motvigt, man har mot ett ensidigt hemmansegareintresse. Å andra sidan har jag hört yttras, att det skulle vara klokt att nu taga utskottets förslag, som innebure en antaglig reglering, ty eljest riskerade man, med hänsyn till den stämning, som i förevarande fråga röjt sig icke blott inom Andra utan äfven inom Första Kammaren, att få ett förslag, som blefve ändå sämre för städerna. Jag anser det vara ganska ovisst, till hvilket resultat en pröfning af frågan ur nu berörda synpunkt kan komma att leda. Men deremot är jag alldeles viss på, att, om man erkänner att påtagliga origtigheter i grundlagens bestämmelser böra rättas, — oberoende af frågan om beskaffenheten af en viss politisk situation — är det visserligen det riktiga att icke nu låta det stanna vid rent afslag. Såsom jag sökt framhålla i min motion, liksom i min reservation, kan jag icke betrakta det annat än som ett förbiseende, att man vid formuleringen af 13 § riksdagsordningen stadgade, att en stad, oberoende af huru stor den vore, skulle få en representant för hvarje 10,000 invånare. Detta anser jag vara en bestämmelse, som ovilkorligen är oriktig och kräfver ändring, ty påtagligt är att den folkmängdssiffra, som för en stad med viss mindre storlek betecknar en sådan tillväxt i stadens betydelse att ökning af representantantalet deraf bör följa, alldeles icke spelar samma rol i fråga om tillväxten af en stads betydelse, som nått en viss större storlek. Det synes mig vara här, som felet ligger. Riksdagsordningen har, på samma gång den utgått från den grundsatsen, att, i samma mån en valkrets ökas i betydelse, bör också dess representantantal ökas, icke fäst afseende vid den olika betydelse, som en viss bestämd folkmängdssiffra har med afseende å höjningen af olika samhällens betydelse i det hela. Deraf härleder sig, så vidt jag kan finna, hela den fråga, som nu uppstått, och det synes mig, som om, då man erkänner orimligheten af nu ifrågavarande bestämmelse, det skulle vara det enklaste och rättaste att lösa hela frågan just genom att ändra denna bestämmelse, som, såvidt jag kan förstå, icke kan bero på annat än förbiseende. Att, såsom utskottet gjort, gå längre, kan jag för min del icke finna vara öfverensstämmande med riktiga grundlagsändringsprinciper, och jag kan därför icke vara med om utskottets förslag, så mycket mindre som utskottet har gått så långt, att det till och med har rubbat en af grunderna för Riksdagens sammansättning. Jag anser det vara i synnerligen hög grad betänkligt att göra så utan nödvändighet, och därför kan jag icke vara med om utskottets förslag.

Jag vill ytterligare göra en speciel anmärkning mot utskottets förslag. Utgår man, som jag, derifrån, att det är de största städernas inflytande, som bör inskränkas, och att det är den bestämmelse i riksdagsordningen, att, oafsedt en stads storlek, en riksdags-

dagsman skall väljas för hvarje fullt tal af 10,000, som har föranledt det nu förevarande missförhållandet, och att således denna bestämmelse bör rättas, så tillgodoser utskottets förslag, enligt min uppfattning, icke tillräckligt detta önskningsmål. Det har af utskottets ordförande här papekats, huruledes de siffror, som, enligt utskottets förslag, skulle uppkomma med afseende å de särskilda städernas representantantal skulle blifva mycket stabla, hvilket visades deraf, att, hvad särskildt Stockholm beträffar, denna stad, enligt utskottets förslag, skulle få samma representantantal, som den, derest förslaget grunder tillämpats, skulle haft år 1865, nemligen 20. Detta är riktigt, men om vi se till, huru förhållandet är, icke med Stockholm, utan med de största städerna, Stockholm, Göteborg och Malmö tillsammans, finna vi, att samma förhållande icke skulle existera. Dessa städers representantantal skulle 1865 hafva varit 29 och nu skulle det vara 32. Således en ökning af 3. Man kan tycka att denna ökning icke är stor. Ja, den vore icke stor, för såvidt icke siffran för städernas hela representantantal vore fixerad. Tänker man sig, att folkökningen inom städerna under följande år skulle förtgå i samma proportion som den närmaste föregående tiden, skulle Stockholms, Göteborgs och Malmös folkmängd ökas så, i förhållande till öfriga städers, att betydligt mer än hälften af hela ökningen skulle komma på dessa tre städer. Under tiden från 1865 till 1888 har ökningen stått sig så, att nära hälften deraf kommit på de nämnda tre städerna och något mer än hälften på öfriga städer. Men under följande tid skulle denna ökning komma att gå fortare för de tre största städerna, så att, om jag tänker mig, att om 30 år städernas folkmängd i det hela vore fördubblad, så skulle af den siffra, som betecknar ökningen, 860 eller 870 tusen, ungefär 470 tusen komma på de tre största städerna och resten på öfriga städer, hvilket för de förra skulle medföra en sådan ökning i representantalet, att de skulle hafva 37 representanter af 75. Således i det närmaste hälften. Då utskottets förslag således, enligt min uppfattning, icke fullt rättar just det fel, som bör rättas, är äfven detta för mig en anledning att icke biträda detsamma.

Hvad angår det förslag, som jag sjelf tagit mig friheten att framställa, kan jag inskränka mig till att instämma i herr Gilljams yttrande. Jag vill endast säga ett ord med afseende å de öfvergångsstadganden, han har föreslagit. Han anser, att den inskränkning af Stockholms representantantal, som skulle blifva en följd af en omedelbar tillämpning af mitt förslag, skulle vara orättvis eller åtminstone obillig, i det att detsamma derigenom skulle minskas från 22 eller 23 till 16. För min del var jag inne på samma åsigt förra riksdagen och ansåg att man borde taga hänsyn till förhållanden, som inträdt i följd af lagens stadganden, om också dessa vore felaktiga, och att man icke borde röra vid lagligen vunna rättigheter. Jag har emellertid sedan dess tänkt närmare på saken och måst öfvergifva denna åsigt. Är det så att man erkänner att den ifrågavarande bestämmelsen, i följd af hvilken Stockholms repre-

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

*Förslag till
andrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.*

(Forts)

sentantantal ökats så betydligt, är orättvis, och att det är oriktigt, att Stockholm skall hafva ett så stort representantantal som det nuvarande, kan jag för min del icke finna, hvarför man skall låta detta fel under en lång följd af år stå kvar. Jag kan icke härvid erkänna några särskilda rättigheter — lika litet för kommuner, som för personer — utan anser, att ett uppenbart fel bör rättas så snart som möjligt. Jag vill i sammanhang dermed påpeka, att, äfven om Stockholms representantantal skulle inskränkas så, som jag föreslagit, nemligen till 16, Stockholm i alla fall komme i en gynsamare ställning än städer af motsvarande betydelse i andra länder, och hänvisar i detta fall till de uppgifter, som finnas meddelade i utskottets tabell, litt. I. Stockholms representantantal inom Andra Kammaren skulle, med tagen hänsyn till invånarnes antal, ställa sig fördelaktigare — och i flere fall betydligt fördelaktigare — än samtliga i nämnda tabell upptagna städers representantantal inom motsvarande afdelning af de respektive ländernas representationer. För att visa detta behöfver jag ej besvara med att anföra särskilda siffror, utan kan inskränka mig till att hänvisa till den ifrågavarande tabellen.

Det har af en talare, hvilken hade anmärkningar att framställa mot utskottets förslag, åtminstone antydts, att han det oaktadt kunde rösta för detsamma, då det ändå nu endast är fråga om att förklara det hvilande. Är det så, att man anser behofvet kräfva en förändring, synes det mig, som om man icke bör resonnera på det sättet. Kräfver behofvet en förändring, bör man försöka att vid denna riksdag få till stånd ett förslag, så beskaffadt, att det har utsigt att vid nästa riksdag gå igenom. Ett dylikt förslag synes mig kunna avvägbringas, om man inskränker sig till det, som enligt min uppfattning bör göras, nemligen en förändring i riksdagsordningen, som reglerar proportionen mellan de största och de öfriga städernas representanter. Under sådana förhållanden och med anledning af hvad jag för öfrigt anfört, återstår nu för mig att yrka afslag å utskottets förslag till 6 § riksdagsordningen, förbehållande jag mig att, då 13 § föredrages, framställa yrkande i enlighet med min reservation.

Herr Sjöcrona: För min del skall jag alldeles icke inlåta mig på att ånyo vidröra, hvad föregående talare förut hafva anfört och åberopat, och anfört vida bättre än jag skulle kunna göra. Jag skall ännu mindre inlåta mig på, huru vida det ena eller andra slaget af representanter bättre eller sämre fullgjort sina åligganden såsom riksdagsmän, en sak som jag anser icke hafva ett omedelbart sammanhang med föreliggande grundlagsändringsfråga. Jag skall endast tillåta mig att något granska utskottets föreliggande betänkande från en synpunkt, som hittills alls icke har blifvit framhållen. Jag skänker mitt fulla erkännande åt det förtjenstfulla arbete, utskottet nedlagt på detta betänkande, men jag kan alls icke godkänna den metod, som utskottet använt för att komma till sitt resultat. Denna metod, som jag skulle vilja kalla en på

statistiska uppgifter grundad räkneoperation, kan ju vara mycket praktisk, och jag erkänner villigt, att man i politik bör vara företrädesvis praktisk. Men att i fråga om en grundlagsändring kasta bort en redan sedan länge antagen och godkänd grundsats, emot hvars rättighet skälig anmärkning ej kunnat framställas, utan att egentligen införa någon annan i stället, samt endast söka lösa en sådan fråga genom en division i enkla tal, der divisorerna är godtyckligt vald, det synes mig verkligen vara för mycket praktiskt. Utskottet har icke anfört något som helst skäl, hvarför ett sådant folk, som det svenska, särskildt skulle finna sig väl af att vara representeradt af precis 375 riksdagsmän, och det är alls icke underligt, ty det är alldeles omöjligt att anföra något teoretiskt giltigt skäl härför. Men en grundlagsbestämmelse, för hvilken icke kan anföras något annat giltigt skäl, än att den motsvarar de närvarande förhållandena något så när, den tilltalar mig sannerligen icke. Ej heller har utskottet anfört något skäl, hvarför Andra Kammaren skulle hafva precis 225 ledamöter och Första Kammaren 150. Enligt nu gällande grundsats framgår antalet ledamöter i de olika kamrarna af folkmängdssiffror och bestämmelserna för valens verkställande, och då får man naturligtvis finna sig i hur antalet faller ut i ena eller andra kammaren. Det är fullkomligt principenligt. Men skall man vända ut och in på förhållandet och börja med att bestämma antalet för hvardera kammaren, kan jag verkligen icke se, hvarför icke antalet skall vara lika i Första och Andra Kammaren. I det afseendet har jag det nöjet att kunna instämma med friherre Klinckowström deri, att, da riksdagsordningen uttryckligen föreskrifver, att kamrarna skola vara lika behöriga och berättigade, konsekvensen synes leda till, att man bör bestämma antalet lika för båda. Utskottet har ej heller anfört något annat än det nuvarande förhållandet såsom skäl för att stadsrepresentanterna i Andra Kammaren skola vara 75 och landtrepresidenterna 150. Nu gällande grundsats är ju, som vi alla veta, att, med afseende å den mera mångsidiga verksamhet, de mera mångsidiga intressen, som förefinnas i städerna, dessa skola hafva en starkare representationsrätt än landsbygden. Att precis i siffror bestämma detta förhållande är ju alltid i viss mån godtyckligt; men när nu en gång förhållandet blifvit i gällande riksdagsordning bestämdt som 2 till 1, finner jag icke något skäl att afvika från dessa siffror, med mindre att det visar sig vara af ett synnerligen trängande behof påkalladt. Nu säger utskottet, att, genom bestämmandet af siffrorna 75 och 150, städerna i det allra närmaste tillerkännas samma representationsrätt, som de nu hafva. Ja, det är nog sant för det närvarande, men huru det kommer att ställa sig i framtiden, det är ingen som vet. Vi kunna dock något så när väga en gissning derom. Under senaste 40 åren har Stockholms och Göteborgs folkmängd tredubblats, Malmös fyrdubblats och Helsingborgs sexdubblats, för att nu icke tala om förhållandet i många andra städer. I det län, för hvilket jag har den äran att vara styresman, har folkmängden under de senaste 10 åren på det hela

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsordningen.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)*

taget minskats med öfver 10,000 personer, under det att samtidigt detta läns mycket små och obetydliga städers sammanräknade folkmängd vuxit med öfver 3,000, hvilket således visar en folkmängdstillväxt i städerna af 3,000 och en folkmängdsminskning på landet af öfver 13,000, och detta, oaktadt ett betydligt nativitetsöfverskott hvarje år förefunnits. Detta beror naturligtvis till stor del på utflyttningen till Amerika men till ännu större del, enligt hvad framgått af undersökningar, jag gjort vid femårsberättelsernas afgifvande, af inflyttningar till städerna. Med sådana siffror för ögonen bör man väl kunna våga det antagande, att städernas sammanräknade folkmängd här i landet ganska hastigt skall stiga och det i ganska betydlig mån, och att städerna således ganska snart skola få en så stor sammanräknad folkmängd, att 75 representanter mot 150 ingalunda motsvarar den proportion, som blifvit fastställd genom vår nu gällande riksdagsordning. Men om vi nu skulle antaga, att den starka strömning, som nu under ett par tiotal af år gått mot städerna, skulle vända om och människorna börja att åter finna det behagligt att bo på landet, och landsbygdens folkmängd således ökas i samma mån städernas skulle minskas, då skulle ju städerna vinna på denna bestämmelse och det har säkerligen icke åsyftats med förslaget.

På grund af hvad jag nu anfört kan jag för min del icke godkänna utskottets förslag i dess helhet. Om det än för närvarande skulle kunna i någon mån motsvara rättvisa och billighet, så kan jag, som sagdt, icke vara med derom, då det hvilat på en så osäker grund. Behöfves en begränsning af riksdagsmännens antal, bör den enligt mitt förmenande ske genom att höja de folkmängdssiffror, som betinga rättigheten att utse en riksdagsman. Emellertid måste jag för mig erkänna, att representantantalets för de större städerna hastiga tillväxt tyder på, att den nu gällande grundsatsen, liksom hvarje annan princip, icke kan utdragas i sina allra yttersta konsekvenser, och i det afseendet skall jag, för att vara så kort som möjligt, endast återberätta professor Alins motion; men som jag vid fragor om grundlagsförändringar vill gå ytterst varsamt tillväga, ber jag att redan nu få tillkännagifva, att jag, som 1887 gaf min röst åt det af herr von Ehrenheim med flere reservationsvis afgifna förslaget, i afseende å 13 § förenar mig med herr Gilljam.

Beträffande nu föredragna punkt yrkar jag afslag.

Herr Carlborg: Bland de många skäl, som af motståndarne till föreliggande förslag anförts, vill jag först och företrädesvis fästa mig vid den af några talare omnämnda hänsynslöshet, hvarmed hemmansegareintresset i Andra Kammaren skulle hafva begagnat sitt stora inflytande. Jag erkänner villigt och beklagar djupt detta intresses egenlyttiga sträfvan i fråga om afskrifning af grundskatterna och dess obenägenhet att öka vårt försvar. Men hvad först de orättmätiga afskrifningsanspråken beträffar, kan ju dermed ingen skada ske, så länge det ligger i Första Kammarens och regeringens magt att dertill vågra sitt bifall. Hvad åter för-

svarsfrågan angår, har visserligen hemmansegareintresset i detta afseende ställt sig på en för alla fosterlandsvänner sorglig ståndpunkt. Men om de större städernas inflytande vid Riksdagen skulle ökas, tror jag icke, att åtminstone försvarsfrågan vunnit någon kraftigare anslutning från det hållet, ty att döma efter de anföranden vid Riksdagen, som hållits af vissa Stockholms och flera andra städers representanter, hafva desse just i afseende på försvarsfrågan förenat sig med landtmännen och varit de, som kraftigast fört nihilismens talan.

Vidare har här yttrats, att något giltigt skäl icke blifvit anföret för nödvändigheten af den ifragasatta grundlagsförändringen. Det beror nu på olika uppfattning om denna sak. Konstitutionsutskottet, äfven med inberäkning af reservanterna, är enhälligt af den åsigten, att det är nödvändigt att begränsa riksdagsmännens antal. Man har endast varit oense om sättet, och jag för min del tror, att utskottets åsigt i detta fall är minst lika så god som den motsatta.

Man har äfven anmärkt, att den nu föreslagna ändringen vore i princip oriktig och skulle rubba den historiska grunden. Detta, tycker jag, är ett mycket svagt skäl. Någon egentligen historisk grund för vårt nuvarande representationssätt kunna vi knappast åberopa. Den sekelgamla grunden störtades genom vår nuvarande riksdagsordning och den nya grund, som år 1865 skapades, har väl icke en så värnadsvärd betydelse.

För att återgå till den befarade hänsynslösheten hos hemmansegareintresset, ber jag att få erinra att vår tids sträfvan att söka sprida bildning till de lägre klasserna genom folkskolor och folkhögskolor i sinom tid allt mera skall göra sig gällande, så att vi kunna hoppas att den ensidighet, som landtmännen rörande vissa viktiga frågor lagt i dagen, så småningom skall försvinna.

En talare har gjort anmärkning mot utskottets beräkning af proportionen mellan stads- och landtrepresentanter samt särskildt påpekat, såsom ett fel i beräkningen, att de förres antal vid nästa val skulle än ytterligare ökas. Detta utgör för mig en anledning att tala för bifall till förslaget, på det att den jemvigt, som 1865 års lagstiftare beräknat mellan städerna och landet i detta afseende, icke må än vidare förtryckas.

Man har jemväl åberopat, att det icke vore personerna utan de särskilda statsintressena, som böra vid Riksdagen representeras. Denna åsigt är ju fullkomligt riktig. Men om vi nu antaga, att dessa statsintressen kunna skiljas i särskilda grupper, böra vi kunna beräkna, att Första Kammaren företrädesvis representerar intelligensen och de ideella intressena men Andra Kammarens hemmansegareklass de materiella. Om nu någon af dessa hufvudgrupper vill göra sin magt inom Riksdagen gällande på ett för riket i dess helhet skadligt sätt, så stå ju dessa beräknade 75 stadsrepresentanter såsom en jemvigt mellan de båda stridiga intressena, åtminstone böra de göra det likasom de ock genom sina röster och det vetande, de torde representera, böra kunna leda riksdagsgöromålen

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsordningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

i den rätta riktningen. På denna grund tycker jag, för min del, att det af konstitutionsutskottet föreslagna antalet riksdagsmän och deras gruppering så väl inom Första som Andra Kammaren äro synnerligen väl träffade.

En talare har sagt, att utskottet med sitt förslag velat gräfvä en grop för städerna och deras representanter, och att Första Kammaren, om den gäfvé sitt bifall till förslaget, sjelf skulle falla i gropen. Jag vill då erinra derom, att denna grop gräfdes redan vid vår nuvarande riksdagsordnings antagande, ty samma förhållande som då var rådande mellan kamrarna, eller 119 i Första och 180 i den Andra, d. v. s. $\frac{2}{3}$ af representanterna i den Första och $\frac{3}{5}$ i den Andra Kammaren, har just bibehållits i det nuvarande förslaget, och jag kan således icke finna, att det föreslagna antalet bör gifva anledning till grundade farhågor.

Den näst föregående talaren undrade hvarför just talet 375 skulle vara det lämpligaste. Jag för min del påstår ingalunda att så är, utan skulle helst vilja hafva antalet något lägre. Men då representanterna i det närmaste nu uppnått detta antal, har man icke velat beröfva någon valkrets dess nuvarande representationsrätt utan ansett det vara mest önskvärdt att de fingo behålla hvad de hafva och dessutom få något litet dertill. För öfrigt åberopar jag hvad utskottet omnämner i sin motivering att: »I andra stater, såsom i Norge, Danmark, Preussen, Tyska riket, Frankrike, England, Österrike, Italien, ökas ej representanternas antal omedelbart med folkmängdens tillväxt, utan hela antalet är bestämdt genom en lag». Alldeles samma sak är här nu föreslagen.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets ifrågavarande förslag.

Herr Ölander: Herr grefve och talman! Vid förra riksdagen angaf jag min ståndpunkt i förevarande fråga, i det jag uttalade mig för det förslag, som konstitutionsutskottet då framlade, och som i allt väsentligt var lika lydande med det nu föreliggande. Jag har sedan dess icke förändrat denna ståndpunkt. Hvarken reservationer eller hvad i öfrigt blifvit mot utskottets förslag anfördt, hafva i någon mån kunnat rubba de åsichter jag då hyste och från denna plats uttalade. Jag vill därför icke trötta kammaren med upprepande af skälen för dessa åsichter. Utskottet synes mig i sitt utlåtande sjelf hafva för förslaget anført så talande, så uttömmande och så tungt vägande skäl, att några bättre ej kunna af mig åberopas.

Jag ber dock att i största korthet få göra några erinringar och tillägg med anledning af hvad här i dag blifvit yttradt.

Jag hade trott, att den egentliga striden här i kammaren skulle komma att utkämpas mellan reservanternas och utskottets förslag. Men jag märker, att äfven de finnas, som hysa betänkligheter mot hvarje ändring i riksdagsordningen i nu ifrågavarande syfte och således icke inse de oegentligheter, hvartill nu gällande stadganden kunna föranleda och som konstitutionsutskottets förslag afser att

afhjelpa. Man har här talat om despotism; man har fält yttranden, som synas mig gå ut på att menniskovärdet på landsbygden skulle vara mindre än i städerna. Man har talat om, att städerna hafva så många och olika intressen, som behöfva representeras, att det vore obilligt att minska deras representantantal eller hämma den ökning deraf som deras ökade folkmängd i en framtid kunde betinga. Ja! Samhällsintressena i städerna äro väl också statsintressen. Men finge dessa taga öfverhanden, och inom representationen erhöle en öfvervägande betydelse, så fruktar jag, att jordbruksintresset så småningom skulle komma att undertryckas på de förras bekostnad. Hvad åter despotism beträffar, kan jag ej finna, att vi hittills hafva haft någon kännning deraf från representanternas för jordbruket sida. Men om deremot städernas representanter skulle få öfvermagten, är jag ej säker på, att icke en despotism kunde uppstå, hvares välde vi mindre gerna skulle vilja underkasta oss, än det vi hittills erfarit, och hvilket — om det verkligen skall kallas despotism, — vi måste erkänna hafva varit ganska moderat.

Inom utskottet åter har icke en enda röst höjts mot en ändring i nu rådande missförhållanden. Der har man varit fullkomligt ense om att antalet stadsrepresentanter inom Andra Kammaren under årens lopp vunnit, och om nu gällande grundlagsbestämmelser oförändrade bibehållas, äfven allt framgent skulle komma att vinna en opropotionerlig tillväxt i förhållande till antalet representanter för landsbygden i samma kammare. Detta missförhållande är sålunda inom utskottet erkänt och oomtvistligt, och lika obestriddt är behovet att afhjelpa detsamma. Det är blott sättet, hvarpå detta skall ske som utgjort tvistefrågan. Härom hafva meningarna delat sig i tvenne, väsentligen skilda grupper. Den ena vill icke veta af någon rubbning af den princip, som nu utgör grundvalen för Riksdagens sammansättning utan söker vinna den erforderliga rättelsen genom en partiel förändring, rigtad omedelbart mot det anmärkta missförhållandet. Den andra gruppen deremot vill på en alldeles ny grund bygga ett nytt representationsskick, hvarigenom berörda missförhållande skulle icke allenast undanrödjas utan äfven för framtiden omöjliggöras. Den första gruppen synes mig likna en byggmästare, som, då han ser ett hus till följd af svag eller origtigt lagd grund börja sätta sig och spricka, söker bota skadan med att fylla sprickorna och smeta öfver dem, troende att dermed allt är väl bestäldt. Men, mine herrar, är grunden dålig och de beräkningar, efter hvilka den är lagd, origtiga, då skall en sådan reparation tjena till intet. Samma sprickor skola snart öppna sig igen och äfven andra uppstå, der man kanske minst anar det. Felet ligger hos grunden och kan ej botas utan att denna omläggas. Vi erkänna ju alla, eller åtminstone de flesta af oss, att ett visst stabelt förhållande bör finnas mellan städernas och landsbygdens representationsrätt inom Andra Kammaren, och att hvarje rubbning deri kan leda till oegentligheter och orättvisor. Vi erkänna vidare, att det icke *ensamt* är folkmängden på den ena eller andra sidan, som bör ligga till grund

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

för detta förhållande. Reservanterna hafva sjelfve erkänt det och äfven 1865 års lagstiftare erkände det, ty de skulle väl eljest icke hafva stadgat en så betydligt lägre folkmängdssiffra för en stads-än för en landsortsrepresentant, som vår nuvarande grundlag innehåller. Det oaktadt hålla utskottets motståndare fast vid folkmängden såsom den enda grunden ej blott för detta förhållande utan äfven för representantantalet i dess helhet. Jag är visst icke blind för, att äfven utskottets förslag här vid lag har en svag punkt, då det låter folkmängden spela en allt för stor rol i fråga om representantantalet för de större städerna, något som i en framtid möjligen kan blifva ödesdigert för de mindre. Men här är dock en väsentlig skilnad, i ty att den folkmängdssiffra, som enligt detta förslag skall utgöra grunden för val af en riksdagsman, ingalunda blifvit gripen ur luften, utan är resultatet af en med matematisk noggrannhet gjord beräkning af förhållandet mellan det redan på förhand bestämda antalet stadsrepresentanter i Andra Kammarén och storleken af den folkmängd, de skola representera.

Om jag nu särskildt betraktar herr Alins förslag, så synas mig tre ganska betydliga fel vidlåda detsamma. Det första är det, som jag nyss anmärkt: bibehållande af folkmängden såsom grundval för hela representationsskicket — denna folkmängd, som ständigt vexlar, oberäkneligt, oförutsedt, beroende af förhållanden, som vi icke känna, och af en framtid, hvars dunkel vi ej mägta genomskåda. Hvilka beräkningar vi än må göra, skola vi, så länge vi använda denna grund, aldrig vinna visshet, knappt sannolikhet för att icke det gifna förhållande, som inom representationen bör finnas mellan städer och landsbygd, förr eller senare skall rubbas. De beräkningar, som 1865 års lagstiftare gjorde, hafva slagit fel, och herr Alins, fruktar jag, skola röna samma öde, om icke i vår tid, så i våra efterkommandes. Den grund han bygger på är icke fast, och solid blir därför aldrig den byggnad han uppför derpå.

Det andra felet i herr Alins förslag är, att det mått, efter hvilket tillväxten af de större städernas betydelse skall bedömas i fråga om ökandet af deras representantantal, är helt och hållet godtyckligt bestämdt. I de lägre stadierna låter han en ökning på 50,000 motsvara en ökning på 150,000 i de högre. Det är ju möjligt, att denna beräkning är riktig, men godtycklig är den i alla fall. Här är det återigen folkmängden, som får tjena till grund, men att reservanten der bakom äfven anar en annan grund, är tydligt; ty hvarför skulle han eljest icke låta en stads betydelse hålla alldeles jemna steg med tillväxten af dess folkmängd?

Det tredje felet består deri att förslaget endast berör de större städerna. Jag vet mycket väl svaret på denna invändning. Det finnes tydligt angifvet i reservationen: det öfverklagade missförhållandet, säger reservanten, eger endast rum i de större städerna; det är således endast der rättelse är af nöden. Men har han ej tänkt sig, att äfven befolkningen i de mindre städerna kan växa, att nuvarande valkretsars invånareantal kan svälla ut öfver den högsta tillåtna siffran och betinga nya valkretsar? Har han

ej tänkt sig, att nya städer kunna uppstå, och att alla dessa samhällen, som bildas omkring järnvägsstationer, hamnar, sågverk och andra industriella anläggningar kunna växa ut till städer och äfven bidraga till ökning af valkretsarnes antal! Eller anser han denna ökning och den dermed förenade ökningen af stadsrepresentanterna så obetydlig, att icke äfven den skulle kunna störande inverka på förhållandet mellan städernas och landsbygdens representationsrätt? Jag för min del tror, att i synnerhet det järnvägsnät, som allt tätare spinner sig omkring vårt land, skall gifva upphof åt många stadssamhällen, och att till följd deraf äfven befolkningen i de mindre städerna skall i en ganska snar framtid erhålla en i förhållande till folkökningen på landsbygden opropotionerlig tillväxt.

Jag lofvade i början af mitt anförande att fatta mig kort, men jag finner att jag icke infriat detta löfte; och dock har jag hittills använt tiden blott till att söka vederlägga motståndarne. Jag torde likväl, hvad konstitutionsutskottets förslag beträffar, kunna inskränka mig till att utöfver de tungt vägande skäl utskottet därför i sitt utlåtande sjelf anført, endast erinra, att alla de fel, som jag här uppräknat, helt och hållet saknas i detta förslag, så att alla anmärkningar, jag framställt mot reservantens förslag, innefatta lika många skäl för bifall till utskottets. En grundlags bestämmelser synas mig böra ega den stadga, att de passa för skilda tider och vexlande förhållanden och icke blott motsvara stundens kraf. För min del tror jag, att konstitutionsutskottets förslag fyller denna uppgift, och att det på en fast och varaktig grund uppfört en byggnad, som tiden sent skall rå på.

I förhoppning att det skall lända fosterlandet till gagn och lycka, yrkar jag därför bifall till utskottets förslag.

Herr grefven och talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Friherre von Essen, Reinhold: Ibland dem, som yttrat sig emot konstitutionsutskottets nu föreliggande förslag, hafva några talare betonat, att de ansett någon förändring i detta afseende alldeles icke vara af nöden, utan tvärt om att allt nu går i den rätta rigtningen. Men reservanterna och, såsom jag tror, de flesta af konstitutionsutskottets motståndare hysa dock den mening, att det förnämsta skälet till en förändrings vidtagande nu är den stora tillökningen i städernas, och då enkammerligen de *största* städernas, representantantal. Sedan de erkänt detta, söka de framlägga sina förslag till afhjelpande af detta missförhållande.

Jag vill då först påpeka att, beträffande den första, utaf herr Alin afgifna reservationen, så innebär den en oegentlighet deri, att den fräntager Stockholm icke mindre än 6 representanter i Andra Kammaren, ty enligt hans förslag skulle Stockholms stad erhålla 16 i stället för, som den nu har, 22, men jag fruktar att Stockholm icke nöjer sig dermed. Enligt herr Gilljams reservation förbättras detta genom att låta Stockholm behålla hvad det har.

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riks-
dagsord-
ningen.*
(Forts.)

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

Enahanda skulle förhållandet blifva med Göteborg. Då man emellertid beräknar, huru det skulle ställa sig i framtiden, skulle Stockholm upplefva en tillökning af 140,000 invånare utöfver hvad den nu har, innan den vuxit in uti den siffran, att denna stad eger rättighet utse 22 ledamöter i Andra Kammaren, eller samma antal, hvartill den nu är berättigad. Under denna långa tid skulle Stockholm stå i en undantagsställning gent emot de andra städerna, hvilket jag, för min del, icke kan anse vara lämpligt att i en grundlag fastslås.

Vidare synes mig reservanternas förslag innebära en annan olägenhet, och det är, att om de städer, som nu hafva blott 10-, 20- à 30,000 invånare, komma att växa lika fort som de nu göra — och denna tillväxt kommer i alla fall att gå, om också långsamt, så dock säkert framåt — så hafva reservanterna icke kunnat annat än för tillfället råda bot derför.

Reservanterna säga vidare, att utskottets förslag rubbar grunderna för vår nuvarande riksdagsordning. Jag tror icke det, och jag kan icke heller tänka mig, att man kan hafva någon så synnerligen stor pietet emot dessa *grunder*, som äro endast några och 20 år gamla och som visat sig ganska olämpliga. Icke heller kan jag erkänna, att en viss folkmängdssiffran är någon särdeles viktig grund för val af representanter.

Utskottets förslag skiljer sig ganska litet från våra nuvarande förhållanden. Det bibehåller samma valkorporationer och ungefär samma representantantal. Enda olikheten är den, att, enligt utskottets förslag, valen skulle ske efter en qvotsiffran, under det att valen nu ske såsom hvar och en känner. Reservanterna fortgå emellertid på samma grunder, och det går naturligtvis en tid, men äfven för dem hägrar den tidpunkt, då antalet blir för stort. Då har man, efter riksdagsordningen, anvisat att afhjelpa detta genom att öka folkmängdssiffran. Detta kan man visst göra för en tid, och en tillfällig hjälp vinnes, men antalet ökas i alla fall så småningom, huru långsamt beror naturligtvis på huru man lyckats träffa siffran, och den stund skall komma då alla äro ense, att antalet är för stort och att någon ökning således icke vidare kan eller bör ifrågakomma. Nå väl, att fixera antalet representanter, det har man på förhand afsagt sig, och man skall bibehålla representantantalet genom att öka folkmängdssiffran successivt. Men, mine herrar, i jembredd med en stigning i representanternas antal, ökas äfven folkmängdssiffran, så att de stå på samma nivå. Resultatet blir då, att man får öka folkmängdssiffran hvarje legislaturperiod och således göra en grundlagsförändring hvart 3:e år. Då återstår, enligt min tanke, ingenting annat än att tillgripa den utväg, som också utskottet gjort, att fixera antalet representanter. Derhän går det ovilkorligen, såvida man icke vill hafva 5-, 6- à 700 personer i våra samlings-salar, der de naturligtvis icke få rum.

Är då tiden inne att vidtaga några förändringar med afseende å nu föreliggande fråga? Ja, utskottet anser för sin del, att tiden kan vara inne nu, likaväl som senare. Enligt den utredning, som utskottet lemnat, finner kammaren, att vi här i Sverige, relativt

emot folkmängden, hafva det största representantantal i jemförelse med andra länder. Ett undantag gör dock Danmark, som har ännu flere. Det synes därför, som om vi skulle kunna vara belättna, och jag vet icke heller något skäl, hvarför vi icke skulle kunna nöja oss med hvad vi hafva. Vi kunna ju mycket väl tillsätta våra utskott med det antal, som nu finnes i kamrarna. Komitéer kunna också tillsättas, och arbetet går sin gilla gång. Att detta arbete blir bättre därför, att ledamöternas antal ökas, det vågar jag bestrida. Utan tvifvel blir tidsutdräkten större, ju flera personer som skola deltaga uti behandlingen af en sak, och dessutom blifva representationskostnaderna större. Det är därför som konstitutionsutskottet funnit tiden nu vara inne, och då man vill råda bot för någonting, som de fleste erkänna vara nödvändigt att det blir slut med, nemligen städernas öfvervigt, har konstitutionsutskottet gjort det på ett sådant sätt, att det blir stabelt, och dock blifva förändringarne icke så stora, utan förhållandena blifva ungefär som de nu äro.

Somliga talare hafva anmärkt, att i samma mån som städerna tillväxa, i samma mån ökas också deras intresse af att blifva mer representerade. Jag ber då att få anmärka, att städernas invånare utgöra blott $\frac{1}{6}$ af hela landets, och de ega dock en tredjedel af Andra Kammarens representanter, hvilket de äfven skulle få enligt utskottets förslag. Vid sådant förhållande tycker jag, att de kunna vara belättna en längre tid, åtminstone en längre tidsperiod än den, för hvilken vi behöfva lagstifta. För öfrigt kan det med skäl sättas i fråga, om städernas betydelse ökas i samma mån som deras folkmängd tillväxer. Vi veta alla, att t. ex. Stockholms tillväxt hufvudsakligen beror på ymnig inflyttning från landsorten, till största delen af den arbetande befolkningen. Huruvida en sådan tillökning precis medför en ökad fond af bildning, kunskap m. m. och således nödvändiggör ett större representantantal, det lemna jag derhän. Man kan deremot antaga såsom ganska troligt, med anledning af den strömning, som nu går genom Europa, att i samma mån som antalet inflyttande ökas, så ökas också i betydlig grad de radikala elementernas inflyttande, och detta är sannerligen ingenting önskvärdt.

Jag sade, att de af utskottet föreslagna förändringarne äro ganska obetydliga i det hela taget. Man sätter nemligen en qvot i stället för en folkmängdssiffra, hvilket väl får anses vara af en ringa betydelse, då man har samma valkorporationer och vinner samma resultat som förut.

Men då man vinner en större fördel än förut genom att få denna fråga afgjord för en längre tid och på ett sätt, som, hvad angår särskildt städernas intressen, enligt hvad äfven reservanterna erkänna, icke kan anses orättvist, så får jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Casparsson: De betänkligheter, som blifvit framställda mot utskottets förslag, hafva varit dels teoretiska eller principiella och dels praktiska. De principiella betänkligheterna hafva uttalat sig deri, att man icke borde öfvergifva den historiska grund, på

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)

hvilken vår nuvarande riksdagsordning hvilar. I det fallet får jag säga, att jag i allmänhet har mycken vördnad för den historiska grunden, men en grund, som icke har mer än 24 års häfd, kan jag icke tillägna någon större historisk auktoritet. Och dessutom, hvilken är väl grunden för vår nuvarande riksdagsordning? Jo, det är just folkmängdsförhållandena. På dessa är äfven det framställda förslaget grundadt. Skillnaden är den, att den nuvarande riksdagsordningen hvilar derpå, att med en växande folkmängdssiffra skall riksdagsmännens antal ökas. Det framlagda förslaget afser, att med en rörlig befolkning skall representantantalet vara fixerad, men med periodvis skeende regleringar inom de olika valkretsarne.

De teoretiska betänkligheterna ingifva mig därför icke så stora farhågor; deremot synas mig de praktiska vara vida mera beaktansvärda. Man fruktar, att genom ett fixerande af riksdagsmännens antal för framtiden fastslå den politiska öfvervigt, som man nu lemnat åt jordbruksintresset, och att man derigenom skulle gå miste om det förmedlande inflytande, som städernas växande befolkning annars skulle härutinnan medföra. Jag erkänner villigt, att detta är ett ganska viktigt skäl. Vår nuvarande riksdagsordning hvilar på en ganska bred demokratisk basis. Man kan glädja sig deröfver eller beklaga det, allt efter den olika ståndpunkt man intager i frågan. Men det tror jag, att de fleste i denna kammare äro ense om, att en *konservativ* demokrati är att föredraga framför en *radikal* demokrati, och konservativ är den, så länge den politiska magten ligger i händerna på den jordbrukande klassen. Jag är icke fullt säker, att så blefve förhållandet, om magten så smaningom glede öfver till städerna. Vi hafva sett, att, redan med den nuvarande valcensus, antalet valberättigade oupphörligt ökas, särskildt i städerna. Detta är ett glädjande tecken, som visar att den nuvarande valcensus har elasticitet och icke är så högt tilltagen, som man från vissa håll velat påstå. Man jag tror dock att denna ständigt växande befolkning i städerna under dessa förhållanden kan medföra en fara för framtiden, och det är ju för framtiden vi lagstifta.

En ärad talare har sagt: hvad ondt hafva städerna gjort? Städerna hafva ingenting ondt gjort, men af de nuvarande bestämmelserna kan en fara uppstå för framtiden. Jag har i det fallet sökt klargöra för mig, huru förhållandena i detta afseende kunna komma att gestalta sig. Jag har till stöd för mina beräkningar tagit den tillökning uti städernas folkmängd, som egt rum åren 1865—1885. Med ledning af dessa siffror har jag sökt svar på den frågan, huru städernas befolkning skulle komma att ställa sig år 1905, om samma progression fortfarande egde rum, och jag har icke någon anledning antaga, att tillväxten skulle aftaga, så framt icke några stora nationella olyckor skulle drabba oss. Med den tillökning, som förefunnits emellan 1865—1885, skulle städernas folkmängd år 1905 uppgå till 1,298,000 personer. Jag har vidare, efter samma grunder, beräknat huru folkmängden för 7 af Sveriges största städer, nemligen Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Gefle, Upsala och Karlskrona, skulle komma att ställa sig år 1905, och deraf har

visat sig, att hvar och en af dessa städer kommer att nämnda år hafva följande representantantal i Andra Kammaren, nemligen:

Stockholm med 350,000 invånare	.....	35 stycken.
Göteborg » 184,000 »	.....	18 »
Malmö » 91,000 »	.....	9 »
Norrköping » 35,800 »	.....	3 »
Gefle » 34,200 »	.....	3 »
Upsala » 40,800 »	.....	4 »
Karlskrona » 22,200 »	.....	2 »

Summa 74 stycken.

Stockholm, Göteborg och Malmö komme således att sända 62 representanter och ofvan nämnde 7 städer skulle tillsammans sända 74 representanter, eller nära nog lika många som för närvarande *alla* Sveriges städer tillsammans. Jag tror, att dessa förhållanden äro sådana, att de ovilkorligen påkalla en ändring. Derfor har det föreslagna fixerandet af representanternas antal tilltalat mig. Det är, såsom förut blifvit sagdt, icke något nytt, ty det har tillämpats i flere andra länder. Det tillämpas i Norge, der hela representantantalet är 114, hvaraf 38 från städerna och 76 från landsbygden. Men, har man sagt, Norge är icke något exempel att åberopa i detta fall. Nå väl, då ber jag att få åberopa Stora Britannien, ett land, som under sekler på det mest framstående sätt vetat förena frihetens sak med ordningens.

Under Stuartarnes tid uppgick ledamöternas antal i underhuset till 500. Efter föreningen med Skotland ökades detta antal med 45 och vid föreningen med Irland år 1801 ökades antalet med 100 och uppgick sålunda då till 645. Från år 1801 ända till 1885 har detta antal ökats med endast 5, så att antalet år 1885 utgjorde 650. Man ser således, att ett land kan utveckla sig både i frihet och välstånd, äfven med ett begränsadt antal representanter. Förhållandet är enahanda med flere andra länder.

Här har märkvärdigt nog ingen berört frågan om fixeringen af antalet ledamöter i *Första Kammaren*. För min del får jag säga, att en fixering der vid lag äfven synes vara af behovet påkallad. Det är nemligen för mig klart och tydligt, att i ett land, der välståndet och rikedomen icke äro större än i Sverige, det skall blifva svårt att, om denna siffra lemnas obegränsad, finna ett antal personer, som år efter år egna sig åt representantkallet utan någon ersättning, att således ombyten ofta skola komma att inträffa och att den kontinuitet, som *Första Kammaren* skall representera, derigenom kan gå förlorad.

Jag har sökt göra en beräkning öfver huru många som tjänstgjort i *Första kammaren* längre än 9 år, och jag har kommit till det resultatet, att det är ungefär $\frac{1}{3}$ af kammarens ledamöter. Det är naturligt, att de landsting, som ligga Stockholm närmast, hafva lättare att få representanter, som äro villiga att fortsätta med detta uppdrag. Men ju längre bort man kommer, dess större blifva svårig-

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)

heterna i detta afseende. Jag tror därför att det är allt skäl att införa en begränsning här vid lag.

I sammanhang härmed ber jag att få upptaga en fråga, som här blifvit berörd af friherre Klinckowström och sedan af herr Wieselgren. Det är nemligen beträffande det antal ledamöter i Första Kammaren, som äro bosatta i städerna och specielt i Stockholm. Jag har äfven gjort undersökningar, huru förhållandena derutinnan gestalta sig. Under de senaste 20 åren — jag har tagit hvar 5:te år — från 1869 till 1889, visar det sig, att år 1869 utgjorde antalet ledamöter i Första Kammaren, som voro bosatta i städerna — d. v. s. som till följd af embete eller yrke voro der mantalsskrifna, icke der tillfälligt boende, 64 = 50,3 %, deraf i Stockholm 23 = 25,9 %. — År 1874 utgjorde antalet 61 = 47,6 %, deraf i Stockholm 34 = 26,5 %; 1879 utgjorde antalet 60 = 44,1 %, deraf i Stockholm 33 = 24,2 %; 1884 utgjorde antalet 66 = 47,4 %, deraf i Stockholm 36 = 25,9 %; 1889 utgjorde antalet 68 = 46,8 %, deraf i Stockholm 39 = 26,9 %. Under dessa 20 år har antalet ledamöter af Första Kammaren, som varit bosatta i stad, således i medeltal utgjort 47,2 % eller nära hälften af hela antalet, samt antalet ledamöter, som varit bosatta i Stockholm, 25,9 %, eller öfver en fjerdedel af kammarens hela antal. — Såsom en egendomlighet vill jag äfven anföra, att rikets andra stad, Göteborg, som är framstående i alla afseenden och icke minst i välmåga, har alla sina tre representanter bosatta i Stockholm, och att Malmö, rikets tredje stad, har sin ende representant i Första Kammaren bosatt äfven i Stockholm. Detta visar, att såväl städer som landsting icke alltid hafva så lätt att inom orten få lämpliga representanter, som vilja åtaga sig uppdraget att utan någon ersättning i 9 år ligga här i Stockholm. Jag tror därför, att en begränsning äfven af Första Kammarens ledamöter är af förhållandena påkallad.

Det har af friherre Klinckowström och äfven af en senare talare framstälts den frågan, hvarför man icke gör antalet ledamöter i Första Kammaren lika stort med det i Andra Kammaren. Så vidt jag känner är öfver allt, der två-kammar-systemet är infördt, den Andra Kammaren talrikare än den Första. Skulle man föreslå att göra antalet lika, tror jag för visso, att ett sådant förslag, ehuru från några synpunkter önskvärdt, icke skulle röna framgång.

Hvad beträffar den af herr Sjöcrona framställda frågan, hvarför 375 just är den siffra, som bör väljas, så är denna redan besvarad af en föregående talare. Utskottet har utgått från den principen, att Första Kammaren bör utgöra $\frac{2}{5}$ och Andra Kam-maren $\frac{3}{5}$ af hela representationen, men på samma gång ansett, att man icke borde minska antalet af de nuvarande representanterna. Jag tror därför, att ur dessa grunder siffran 375 framgår temligen naturligt.

Beträffande herr Alins reservation får jag säga, att jag för min del skulle kunna rösta för densamma. Jag vill dock emot denna reservation anmärka, dels att den icke löser, blott undanskjuter frågan, dels att den i afseende å rätten att sända repre-

sentanter till Andra Kammaren uppställer allt för många olika kategorier: en för landsbygden, en för de mindre städerna, en för de medelstora och en för de större städerna. Jag tror att det i en grundlag är önskvärdt att få en så stor enhet och enkelhet som möjligt. Jag medgifver gerna, att enligt hans sätt att ordna frågan, skulle de nu rådande olägenheterna blifva för tillfället undanröjda, men de blifva det icke för framtiden. Efter tio till femton år skulle samma olägenheter förefinnas, öfver hvilka man nu beklagar sig. Denna reservation lider dessutom af det fel, att den skulle på ett något för våldsamt sätt nedsätta det representantantal, som Stockholm för närvarande eger.

Under sådana förhållanden, och då jag anser att en ändring i denna fråga är af nödvändigheten pakallad, och då samma förslag varit framlagdt vid två föregående riksdagar, samt då jag för närvarande icke ser något annat sätt att lösa denna fråga, får jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindahl: Reservanterna mot utskottets förslag hafva hufvudsakligen fäst sig vid ett missförhållande, som de funnit vilåda var nu gällande riksdagsordning, nemligen det stora inflytande, som de större städerna utöfva på Andra Kammarens sammansättning. Men i nämnda grundlag ligger ock ett annat missförhållande, som utskottet endast i förbigående berört, men som jag anhåller att få påpeka, därför att det i en framtid möjligen kan gifva anledning till ytterligare olägenheter.

Såsom bekant, beror antalet landtrepresentanter inom Andra Kammaren på domsagornas antal. Om nu stadsrepresentanternas antal tillväxer allt för mycket, så kunna landsbygdens representanter tillgripa utvägen att vinna rättelse i detta missförhållande på det sätt, att man i ännu större grad ökar landtrepresentanternas antal genom att dela domsagorna. Denna delning kan åstadkommas utan någon grundlagsändring, den kan nemligen afgöras såsom hvarje annan anslagsfråga, således ock genom gemensam votering. Men om sålunda riksdagsmännen i Andra Kammaren skulle ökas för mycket, medan antalet ledamöter inom Första Kammaren icke kan tillväxa annorledes än genom ökade folkmängdsförhållanden i allmänhet, så skulle följden blifva, att, i jemförelse med Andra Kammaren, denna kammares ledamöter blefve för få och dess inflytande på sådana frågor, som afgöras medelst gemensamma voterings, mindre än nu är förhållandet. Denna olägenhet finner jag, för min del, vara nästan ännu större än den nu öfverklagade i fråga om stadsrepresentanternas tilltagande inflytande. Äfven den skulle dock förekommas derigenom, att ledamöternas antal inom båda kamrarne fixerades.

Af flere föregående talare är dessutom uppmärksamheten fäst derå, att städerna genom en sådan grundlagsändring som den nu föreslagna alldeles icke behöfva frukta att få synnerligen minskadt inflytande på ärendenas behandling och afgörande vid riksdagen, enär det har visat sig, att landstingen haft en stor benägenhet att

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riks-
dagsord-
ningen.
(Forts.)

till ledamöter i Första Kammaren välja representanter, bosatta i städerna. En föregående talare har visat, hurusom detta fortgått år från år, dervid jag vill tillägga, att antalet riksdagsmän inom denna kammare, bosatta i stad, för närvarande utgör 74, således något öfver hälften af kammarens alla ledamöter, deraf 39 bosatta i Stockholm. Låt vara att större delen af dem äro valda af lands-ting. Man kan dock vara öfvertygad, att de skola känna sig såsom målsmän äfven för städerna och icke lemna sin röst åt sådana frågor, der städernas intressen kunna äfventyras.

För min del anser jag det nu föreliggande förslaget vara så moderat och så lämpligt, emedan det, såsom man säger, ställer kyrkan midt i byn, att jag hoppas och önskar att det nu måtte antagas till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling, hvarom jag äfven framställer yrkande.

Herr Sandberg: Jag anhåller att med några ord få tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till det framlagda förslaget.

Visserligen äro 375 representanter i ett land med endast 4 å 5 millioners befolkning efter min uppfattning ett större antal än nödigt och nyttigt är, och säkerligen skulle utan skada för ärendenas behandling representantantalet kunna nedsättas med åtminstone ett hundratal. Men då jag fullväl inser, att ett sådant förslag icke skulle hafva den minsta utsigt till framgång, kan det icke falla mig in att framställa yrkande derom.

Jag är icke blind för åtskilliga brister i det framlagda förslaget, men då det hufvudsakliga, som föreslagits, eller fixering af riksdagsmännens antal och bestämmandet af förhållandet mellan antalet af representanterna för stad och landsbygd i Andra Kam-maren, är en så stor fördel, har jag låtit mina betänkligheter falla. Ofta nog är ett bättre, som icke kan ernås, den värsta fiende till det goda som kan vinnas, och just därför att för framtiden städerna skola komma att till Andra Kammaren fortfarande välja hälften så många representanter som landsbygden, anser jag ytterst angeläget att nu antaga detta förslag. Det är min varma öfvertygelse, att ett för städerna så fördelaktigt förslag bjudes icke en gång till. Jag beklagade, att förslaget föll förra året, och det vore enligt min uppfattning högst olyckligt, om Första Kammaren äfven nu skulle afslå detsamma. Jag yrkar bifall.

Herr Unger, Magnus: Jag skall icke tillåta mig att förlänga denna diskussion genom upprepande af de skäl, som tala för utskottets ifrågavarande förslag, eller genom att söka, bättre än som skett, till vederläggning upptaga de emot förslaget framställda anmärkningar, utan jag anser mig endast böra, såsom ledamot af konstitutionsutskottet, tillkännagifva att jag för min del gillar utskottets förslag i hufvudsak.

I fråga om åtskilliga i förslaget innefattade detaljbestämmelser har jag deremot varit och är ännu från utskottet skiljaktig, på

sätt som jag i en vid förra riksdagen emot då framställt förslag i ämnet afgifven reservation angifvit och från denna plats sökt i kammaren närmare utveckla.

Jag skall nu icke ens omnämna, i hvilka särskilda delar jag skiljer mig från utskottet. Sådant skulle i frågans nu befintliga skick till intet gagna.

Endast det vill jag hafva sagt, att fastän utskottet icke behagat vid mina i oförmälda reservationer gjorda anmärkningar och deraf föranledda framställningar fästa vidare afseende, än att utskottet i sitt nu föreliggande utlåtande något polemiserat emot desamma, är jag likväl allt fortfarande öfvertygad att mina anmärkningar och framställningar varit välgrundade, men väl må jag medgifva att de icke varit af den vikt, att de skäligen böra föranledda förslagens fall.

Jag hoppas att, om detta förslag varder lag och om, vid tillämpning deraf, rättelser i de af mig anmärkta eller andra hänseenden visa sig erforderliga, sådana rättelser framdeles må kunna på de partiella förbättringarnas väg vinnas — och under sådana förhoppningar lemnar jag min röst för den föreslagna grundlagsändringen.

Herr Lundin: Jag skall icke länge upptaga kammarens tid, utan blott med några få ord gifva min tanke till känna. Frågan är af ömtalig beskaffenhet, men jag vill dock i minnet återkalla något, som förut är omnämndt. Det har anförts, att många af landsbygdens representanter vore boende i Stockholm. Efter mitt förmenande bör icke någon skugga på den grunden falla på landtbefolkningen.

Dernäst vill jag i minnet återkalla en person, som nu är bortgangen. Det är eljest icke min vana att åberopa namn, allra minst af dem, som hvila i det tysta. Den person, jag åsyftar, frambar en sådan motion som det nu föreliggande förslaget ärligen och ansåg en sådan förändring vara af stort behof påkallad. — Det har mycket talats om detta konstitutionsutskottets betänkande, och det har fatt uppbära mycket klander. För min egen del vill jag icke på något sätt vare sig klandra eller berömma det, emedan jag anser mig lika litet kompetent till det ena som det andra, men jag tror att det är skäl, att i denna fråga något göres. Det är med detta förslag som med många andra, att det är icke omöjligt, att brister vidlåda detsamma, men de kunna ju i framtiden afhjelpas.

Jag har härmed lagt mina tankar i dagen, och på den grund vågar jag hos herr grefven och talmannen vördsamt anhålla om proposition på bifall till konstitutionsutskottets förslag.

Herr Bergström: Herr grefve och talman! Den stora och djupt ingripande förändringen af den svenska nationalrepresentationen genomfördes såsom bekant år 1866; visserligen har den icke

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

varit i verksamhet längre än 24 år; men man torde icke därför kunna med fog påstå, att den icke är tillräckligt historisk, för att, när nya ändringar ifrågasättas, böra behandlas med den varsamhet och den pietet, som allt historiskt kräver. Hvad som är historiskt, det är historiskt, utan afseende derå, huruvida det ligger närmare eller fjernare vår egen tid.

I olikhet med en föregående talare anser jag, att hvad som utgör betydelsefulla moment i vår nyaste historia är ojemförligt viktigare än hvad som ligger långt tillbaka i tiden. Man vördade förr den Fornjoterska ätten, men den är redan för länge sedan utmönstrad ur den historiska vetenskapen; och den berömda Ynglingaätten förekommer icke vidare i de historiska läroböckerna.

Representationsreformen har redan sin historia, och man bör vara mycket betänksam, innan man skrider till en ytterligare ändring, dertill en sådan som rubbar den lagda grunden för utseende af representanter.

Agitationen mot de bestående bestämmelserna börjades redan vid 1880 års riksdag af herr Nils Petersson i Runtorp. Nu har han kunnat slå sig i ro, ty han har fått många efterföljare, hvilka fortsätta hvad han påbörjat. Det torde likväl vara skäl att undersöka de motiv, som åberopats och åberopas till stöd för den föreslagna ändringen. De äro dels af mera *allmän* och dels af mera *enskild* natur. Det *allmänna motivet*, som anförts till stöd för den föreslagna förändringen, är, att antalet af svenska folkets representanter redan i förhållande till folkmängden är större än det borde vara, och att det vore hög tid att afhjelpa detta missförhållande. Deremot tillät jag mig redan vid förra riksdagen invända, att förhållandet mellan representantantalet och folkmängden nu icke är synnerligen olika med det förhållande, som egde rum år 1867. Jag visade med de siffror, utskottet sjelft framlagt, att när år 1867 en representant kom på ett folkmängdstal af 13,060, så vore förhållandet nu, att en representant kom på ett folkmängdstal af 12,936. Det är således på dessa år, som förflutit sedan representationsförändringen antogs tills nu, endast med 124 som folkmängdstalet i förhållande till representanternas antal ökats mot hvad proportionen var 1867. Voro de grunder som bestämdes 1866 giltiga, och kunde de vinna Riksdagens bifall, synes det mig icke vara skäl att ändra dem nu. Utskottet har sjelft vid förra riksdagen och, om jag icke misstager mig, äfven i nu föreliggande betänkande erkänt, att vårt land är af beskaffenhet att kräfvat större antal representanter än något annat land, och detta är fullkomligt sant. Det lär väl icke finnas något land i Europa, kanske med undantag af Ryssland — som ju icke vet af någon representation — der förhållandena äro så vidt skiljaktiga som i vårt land. Detta har också föranlett, att man varit nödsakad att inom vissa näringsområden stifta särskilda lagar för särskilda provinser, i hvilket hänseende jag åberopar skogslagarne för Norrbottens och Vesterbottens län samt för Gotland. Jag är således kättersk nog att anse, att någon förändring alls icke behöfver ifrågakomma. Det

allmänna motivet, som jag nu anfört, håller således efter mitt förmenande icke streck.

De mera *speciella* motiven äro tvenne; det ena är uttryckligt uttaladt, det andra ligger mera fördoldt, men jag anser mig böra beröra äfven detta.

Det första motivet — och det är Andra Kammarens majoritets motiv för förändringen — är städernas alltjemt växande inflytande inom Andra Kammaren, hvilket inflytande anses böra stäckas. Vid ett tillfälle för 10 år sedan har i Riksdagens Andra Kammare den man, som framlade förslaget till representationsreformen, påpekat det sammanhang, som måste anses förefinnas mellan utsigterna till en önskvärd lösning af försvarsfrågan å ena samt representationens nuvarande sammansättning och grunden för utseende af representanter å andra sidan.

Jag kan och vill ej fördölja, att jag liksom han ser frågan om en förändring i nationalrepresentationen i mycket nära sammanhang med försvarsfrågan, som för mig fortfarande är den viktigaste fråga vart land vet af. För mig är den fäderneslandets lifsfråga, och i representationen sker intet, som jag icke sätter i sammanhang dermed och inom mig själf granskar och bedömer, för att komma till klarhet, i hvad mån det kan främja eller hindra en lycklig lösning af försvarsfrågan. Jag tror mig nu utan fara för öfverdrift kunna påstå, att, om det får vara såsom det nu är, utsigterna blifva större att en gång kunna lösa försvarsfrågan, samt att den föreslagna förändringen i väsentlig mån kommer att medverka till att frågan förblir i det skick, hvori den nu är.

Det andra motivet till nu påyrkade grundlagsförändring är kanske mer fördoldt, men jag tvekar icke att omtala det. Det var utgången af valet i Stockholm till ledamöter i Riksdagens Andra Kammare 1888 som till stor del bestämt och bestämmer strömmingarne och åskådningen i denna kammare. Det har äfven i anledning af stockholmsvalet temligen otvetydigt uttalats förhåga att radikalismen skulle få för stort insteg i Riksdagen, om allt finge förblifva såsom det nu är. För min del får jag säga, att jag icke hyser någon synnerlig fruktan för radikalismens uppträdande inom Riksdagen. Jag kan icke se någon verklig fara deri, att inom nationalrepresentationen äfven radikalismen har några förfaktare. Äfven inom denna kammare finnas ju ledamöter, som, enligt hvad vi veta, räkna sig till heder att hylla radikala åsikter, och jag vädjar till kammarens erfarenhet, om detta i någon mån varit till skada för våra förhandlingar. Jag går så långt, att, då vi nu i vårt land äfven fått socialdemokrater, skulle jag icke vara rädd att bland representanterna finna en eller annan förfaktare af deras åsikter. Man finge derigenom tillfälle att bekämpa dem, och det skulle enligt min tanke vara en mycket lätt sak. De skulle här inom nationalrepresentationen göra långt mindre skada än de nu åstadkomma inom sina föreningar, på folkmöten och genom sina skrifter.

Jag skulle således vara benägen att afslå allt, som här är föreslaget, men då min mening kanske icke har utsigt att vinna fram-

Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

gång, ber jag att få uttala min sympati för rektor Gilljams förslag. Han har påvisat och framhållit att man vid botande af de brister, som förmenas vidlåda nu gällande bestämmelser, icke bör gå längre än behovet kräver och således icke angripa sjelfva grunden. Den föreslagna fixeringen af riksdagsmännens antal i båda kamrarna är för alla en okänd nyhet. Att en sådan fixering skett i vissa uppräknade länder, i England, Frankrike m. fl., är för mig icke något skäl. Jag vill således bibehålla den en gång lagda grunden, och hvad särskildt angår Första Kammaren, får jag upprepa hvad jag sade vid nästföregående riksdag, nemligen att antalet närvarande ledamöter i denna kammare ingalunda kan anses för stort. Det finnes tillfällen, då jag skulle önska att antalet närvarande ledamöter vore betydligt större än det ofta är, men jag påvisade också att anledning till ledamöternas fataliga närvaro är nästan oundviklig, emedan med den långa tjänstetiden alla icke kunna passa på vid alla möjliga tillfällen. För min del tycker jag verkligen att det skulle för Första Kammaren ligga något ned-sättande deri att man, hvad beträffar antalet af dess ledamöter, icke tillerkände densamma mer än 50 procent större betydighet, än hvad som tillkommer representanterna för rikets största kommun, Stockholm. Här finnas 100 stadsfullmäktige, och enligt föreliggande förslag skulle Första Kammaren få åtnöja sig med 150 representanter. Med afseende derpå att endast första punkten är föredragen, inskränker jag mig liksom flera föregående talare till att yrka afslag på denna punkt.

Herr Reuterswärd: Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men den siste ärade talaren har uppkallat mig. Det gjorde på mig ett obehagligt intryck, då han förordade inrymnande af radikalismen i denna kammare. Han tyckte, att de radikales inträde icke skulle vara skadligt, blott de icke komme i öfvervägande antal. För min del skulle jag beklaga, om dessa åsikter skulle få insteg i representationen och synnerligast i Första kammaren. För öfrigt berörde denne liksom flere andre talare frågor, som jag anser ligga helt och hållet på sidan om ämnet, såsom då han talade om hvad de senare riksdagarna åtgjort i försvarsfrågan m. m. De miss-tag, som äfven jag anser härutinnan hafva blifvit begångna, hoppas jag emellertid i en ganska snar framtid skola kunna rättas. Derom är jag fullkomligt öfvertygad.

Såsom herrarne kanske veta, är utskottets förslag redan af Andra Kammaren antaget till hvilande i grundlagsenlig ordning med 146 röster mot 60, och således komme den minsta afvikelse från detta förslag eller hvilket annat förslag som helst, som kammaren antog, att för fyra år uppskjuta förändringen i riksdagsordningens 6 och 13 §§. För en förändring, i öfverensstämmelse med hvad utskottet föreslagit, anser jag verkligen tiden nu vara inne. Dermed vill jag dock icke hafva sagt, att om konstitutionsutskottet framkommit med något af de förslag, såsom sitt, som reservanterna förordat, jag icke skulle kunnat acceptera det. men jag vågar påstå,

att Andra Kammaren icke velat bifalla ett dylikt. Jag anser det vara af yttersta vikt, att representanternas antal fixeras i båda kamrarna. Det kan väl icke bestridas, att i ett folkfattigt land som Sverige det kan anses fullt tillräckligt att 375 personer ärligen sysselsätta sig med lagstiftningsatgärder. Jag tror icke, att det är massan af representanter, som framkallar de bästa förslagen, utan att detta beror på representanternas duglighet och lämplighet att fylla sitt viktiga kall. Jag vågar äfven påstå, att det är till viss grad vädligt att hos några större samhällen lägga så stor magt, som redan nu der finnes och som växer för hvarje år, ty det är från de stora stadssamhällena, hvarifrån oroligheterna i ett land utgå. Enligt utskottets förslag hafva vi endast att för bestämmande af representantantalet i Andra Kammaren fästa oss vid den proportion, som bör finnas mellan land och stad, men skulle man acceptera de förslag, som reservanterna framställt, komme undantagen nästan att upphäfva regeln. Detta har så bevisande blifvit af föregående talare framhållet, att man väl icke kan vara med om dylika undantag i var grundlag.

Den siste ärade talaren påstod, att äfven utskottets förslag skulle komma att rubba de grunder, på hvilka vårt nuvarande representationsskick hvilat. Jag vågar påstå, att det rubbar icke själfva grunden, utan endast den proportion, representanternas antal bör hafva särskildt inom städerna och särskildt på landsbygden. Olikheten i valrätten a land och stad är icke grundvalen för vart representationsskick, men det är, såsom en af reservanterna säger, lätt förklarligt, att man vid grundlagens stiftande lätit en sådan bestämmelse inflyta. Skälet dertill ligger nära till hands, ty när representationsförändringen skulle genomföras, måste de, som mest ifrade derför, göra förslaget så smakligt som möjligt för de olika riksstånden, och för att få borgareståndet på sin sida, gjordes detta för städerna gynsamma förslag. Men dermed är icke sagt att, då oegentligheterna mer och mer visa sig, man icke efter 24 års erfarenhet skulle hafva rättighet att vidtaga nödiga förändringar i ett så olämpligt stadgande; den dag kan annars komma, då man fordrar, att valrätten skall utöfvas lika emellan land och stad. Om 10,000 personer af en eller annan anledning inflytta till Stockholm från landsbygden, så ökas ej folkmängdssiffran i sin helhet derigenom, men Riksdagen får igenom denna omflyttning en representant mera i Andra Kammaren, men är detta berättigadt? Jag tror icke att ombytet af vistelseort från landet till staden gifver dem större intelligens eller lämplighet såsom valmän, än då de bodde på landet. Det är för att afskaffa sådana oegentligheter både nu och framdeles, som jag önskar en förändring och att den måtte ske nu, då den är möjlig. Ty yrkanden i denna riktning skola ovilkorligen framkomma riksdag efter riksdag, till dess de för eller senare drivas igenom. Jag anser det framställda förslaget till grundlagsändring nyttigt och högst nödigt, hvarför jag för min del anhåller om bifall till utskottets förslag.

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 6 riksdagsord-
ningen.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr grefven och talmannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först derpå att utskottets ifrågavarande förslag till ändrad lydelse af § 6 riksdagsordningen skulle hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag och vidare på förkastande af nämnda förslag, samt förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes. justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att det af konstitutionsutskottet i 1 punkten af dess utlåtande n:o 1 framställda förslag till ändrad lydelse af § 6 riksdagsordningen skall hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, förkastas nämnda förslag.

Omröstningen företogs. och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 76;
Nej — 51.

*Förslag till
ändrad lydelse
af § 13 riksdagsord-
ningen.*

Utskottets förslag till ändrad lydelse af § 13 riksdagsordningen.

Herr Gilljam: Efter den utgång, som föregående votering erhållit, och då jag anser att båda paragraferna i konstitutionsutskottets betänkande stå i det närmaste samband med hvarandra, så att det vore en fullkomlig orimlighet att antaga, att något annat beslut skulle fattas i afseende på 13 §, vill jag härmed tillkännagifva, att jag icke har något yrkande att göra med anledning af min vid denna § framställda reservation.

Efter härmed slutad öfverläggning antogs utskottets förevarande förslag att hvila till grundlagsenlig behandling vid en kommande riksdag.

2 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo och lades till handlingarna konstitutionsutskottets den 5 och 7 innevarande månad bordlagda memorial n:o 2, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

Herr Treffenberg erhöll på begäran ordet och yttrade: I går beslöt kammaren, att bevillningsutskottets betänkande n:o 2 skulle föredragas vid kammarens sammanträde nästkommande onsdag den 12 mars. Detta betänkande innehåller bland annat afstyrkande af en utaf mig väckt motion angående förändringar i bränvinslagstiftningen. Beklagligen är jag förhindrad att, såsom jag skulle önska, personligen upptaga kampen mot bevillningsutskottet, men då det möjligen för en och annan kunde se illa ut, att jag uteblifver vid ett sådant tillfälle, anhåller jag att få meddela den upplysningen, att jag, såsom ordförande i Kopparbergs läns hushållningssällskap, måste bevista dess årssammankomst, som inträffar nästa torsdag, och därför hos herr grefven och talmannen utverkat mig ledighet från riksdagsgöromålen under ofvannämnda dagar.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Sjölund* under tre veckor från den 12 i denna månad och herr *Sjögren* från och med nämnda dag till månadens utgång.

Herr grefven och talmannen hemställde, att, som konstitutionsutskottets utlåtande n:o 1 och memorial n:o 2 numera blifvit genomgångna, de till sammanträdet fortsättande utfärdade anslag måtte få nedtagas.

Denna hemställan bifölls.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskotts-betänkandena sättas främst de, hvilka denna dag bordlagts första gången.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.

Tisdagen den 11 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet friherre *von Essen* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) med förslag till förnyad förordning angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden; och

2:o) angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Vissefjerda Storegård n:o 1 i Kalmar län.

Dessa kongl. propositioner blefvo härefter, hvar för sig, föredragna och på begäran bordlagda.

Justerades protokollet för den 4 i denna månad.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagen skrifvelse, n:o 15, till Konungen angående uppsägande af gällande handelstraktater med Frankrike och Spanien.

Anmälades och bordlades:

bevillningsutskottets betänkande n:o 3, angående allmänna bevillningen; och

lagutskottets utlåtande n:o 26, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning rörande rätt för utlänning att besitta fast egendom i riket.

Föredrogs å nyo och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts den 8 i denna månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, angående ändring i villkoren för öfverlåtelse till Göteborgs stad af eganderätten till kronans andel i förra ostindiska kompaniets fastighet i nämnda stad.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets den 8 innevarande månad bordlagda utlåtanden n:is 30—33.

Föredrogos statsutskottets nedannämnda, den 8 i denna månad bordlagda memorial:

n:o 34, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

n:o 35, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i en fråga rörande anslagen under riksstatens sjunde hufvudtitel.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Ledighet från riksdagsgörömaålen beviljades herr *Pehrsson* från och med denna dag till och med den 21 innevarande månad samt herr *Tham, Wilhelm*, under fem veckor från denna dag.

Justerades ett protokollsutdrag för sammanträdet sistlidne lördag och tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle bland utskotts-
betänkandena uppföras främst de, som denna dag bordlagts första gången, derefter bevillningsutskottets betänkande n:o 2 samt sist de ärenden, hvilka blifvit denna dag andra gången bordlagda.

Kammaren åtskildes kl. 2,45 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
